

Forord

I løpet av denne skriveprosessen har familie og venner lurt på hva det er jeg driver med - hva jeg undersøker og skriver om. ”Genus på lånord”, svarer jeg da. Til nå har jeg til gode at noen med det samme skjønner hva jeg mener, med mindre jeg snakker med medstudenter.

”Substantivenes kjønn”, sier jeg da. ”Sånn som *en* bil, *ei* sol og *et* hus. Det er genus.” Da kommer åpenbaringen – det der vet de hva er! Et par ganger har jeg i tillegg dristet meg til å mer utførlig forklare hva masterarbeidet mitt dreier seg om, men jeg opplever at det er ei hårfin grense mellom det forståelige generelle, og det uforståelige tekniske. ”Grammatikk skjønner jeg meg ikke på”, sier de.

Grammatikk, altså. Et fy-ord for så mange, men for meg et ord som til tider har gitt meg sommerfugler i magen. Jeg husker så godt at jeg kom hjem fra ei forelesning om passiv-setninger, og var i fyr og flamme – det var noe av det kuleste jeg hadde vært borti. Og de gangene jeg satt ved kjøkkenbordet og tegnet treanalyser av intrikate setninger, kun fordi det var gøy. Jeg har til og med brodert en treanalyse av setningen ”jeg liker deg”, og rammet inn og gitt i bursdagsgave. Dette var riktignok til ei venninne som også har studert syntaks.

Det var aldri gitt at det var innenfor dette fagfeltet jeg skulle ende opp. Interessene har favnet bredt; jeg kunne like gjerne blitt litteraturviter, eller matematiker for den saks skyld, men nå er jeg utelukkende glad for den retningen jeg valgte – jeg kaller grammatikk for ”språkets matematikk”, og synes jeg har fått det beste fra to verdener.

Nå runder jeg av masterstudiet mitt, og det er flere jeg må takke for at jeg kom i mål. Jeg vil takke veilederen min, Tor Anders Åfarli, for suveren og uvurderlig hjelp. Takk for faglig inspirasjon og gode tilbakemeldinger – de har vært helt avgjørende. Takk til velferdsstaten Norge og NAV for økonomisk støtte til ei alenemor med store drømmer. Nå er det min tur til å gi tilbake. Takk til kjæresten min, Kim, for at du er så snill, raus og tålmodig.

Den største takken vil jeg rette til Johannes, min motivasjon og beste venn.

Trondheim, mai 2016

Ane Marthe Tjugum

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 TEMA OG FORSKNINGSPØRSMÅL.....	1
1.2 BAKGRUNN.....	2
1.3 MOTIVASJON.....	4
1.4 EMPIRI, METODE OG DATA.....	5
1.5 TEORI.....	5
1.6 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	6
2. TEORI	7
2.1 SUBSTANTIVBØYING.....	7
2.1.1 Substantivbøyning i europeisk norsk: data.....	7
2.1.2 Substantivbøyning i engelsk: data.....	9
2.2 GENUS.....	10
2.3 GENUS I AMERIKANORSK.....	14
3. EMPIRI OG METODE	17
3.1 EMPIRI.....	17
3.1.1 Haugen.....	17
3.1.2 The Corpus of American Norwegian Speech (CANS).....	18
3.2 METODE.....	18
3.3 DATAMATERIALE.....	19
4. ANALYSE	25
4.1 PRESENTASJON AV HYPOTESER.....	25
4.2 HYPOTSESEN OM TILFELDIG GENUS.....	27
4.2.1 Intrastabilitet.....	27
4.2.2 Interstabilitet.....	28
4.3 DEFAULT-HYPOTSESEN.....	31
4.3.1 Default-hypotesen der et genus har forrang.....	31
4.3.2 Default-hypotesen der et genus har forrang med unntak av lånnord som refererer til biologisk kjønn.....	32
4.4 OVERSETTELSESHYPOTSESEN.....	33
4.4.1 Problematisering av ekvivalent.....	34
4.4.2 Oversettelsehypotesen: analyse.....	35
4.5 FORENKLINGSHYPOTSESEN.....	37
4.6 DISKUSJON.....	38
5. KONKLUSJON	45
6. LITTERATURLISTE	47
SAMMENDRAG	51
MASTEROPPGAVENS RELEVANS FOR VIRKET SOM LEKTOR	53

1. Innledning

Med norsk som morsmål er grammatisk kjønn eller genus noe vi ubevisst forholder oss til hele tiden. Vi fødes inn i et genuspråk, og i det vi er blitt avanserte språkbrukere, har vi tilegnet oss dette trekket, og bruker det korrekt uten å måtte anstrenge oss. I dagligtale forholder vi oss hele tiden til substantivs morfologi og grammatikk, styrt av blant annet dets genus. Enkelt forklart er genus substantivets kjønn – slik blir genus også definert som *grammatisk kjønn*.

Norske dialekter har hovedsakelig et tregenussystem med tre genuskategorier: maskulinum, femininum og nøytrum. I noen få norske dialekter snakker en om et såkalt ”genus commune”, der den maskuline og feminine formen er slått sammen til et felles grammatisk kjønn, og sammen med nøytrumgenuset danner et togenussystem. Disse ulike genera som det norske språket stiller til disposisjon, er av en annen natur enn biologisk kjønn, som ligger til grunn for bruken av henholdsvis ”han” og ”hun” i norsk, og ”he”, ”she” og ”it” i engelsk. Vi skal senere se at grammatisk genus er konvensjonelt bestemt.

I noen språk er genus en transparent størrelse. Der viser genus seg som en morfofonologisk markør på hvert enkelt substantiv, der substantiv som ender på *-o* i noen språk er maskuline og *-a* feminine. I norsk er genus ugjennomskelig. Det er umulig å identifisere genus formelt på norske, indefinitte, singulare substantiv, for eksempel *bil*, *katt* og *hus*. Disse substantiva har ikke noe morfofonologisk ved seg som signaliserer genus. Det har vist seg at barn som tilegner seg genus i språk der trekket er intransparent, lærer dette senere enn barn som tilegner seg språk der genus er transparent. Norsk genus vil også dermed være utfordrende for de som lærer seg språket som et andrespråk (Lohndahl og Westergaard, 2016). Dette fører meg videre til oppgavens tematikk, mer spesifikt.

1.1 Tema og forskningsspørsmål

Det overordna temaet for denne oppgaven er *genus* og *språkblanding*. *Bokmålsordboka* definerer språkblanding som ”det at det blir snakket to eller flere språk i et område”. I en slik språksituasjon er det flere fenomener som blir interessante for en forsker. I denne oppgaven er det fenomenet fra en grammatikers og syntaktikers perspektiv som gjør seg gjeldende.

Forskningsobjektet i denne oppgaven er blandingspråket som har oppstått i *amerikanorsk* (i denne oppgaven også forkortet til *amno*). Amerikanorsk er en varietet av norsk, med stor grad av miks fra engelsk, se 1.2 for bakgrunnen for dette. Av språklige

fenomener som oppstår i en slik situasjon, skal jeg her undersøke *genustilordninga*. Hva skjer når engelsk, som ikke er et genusspråk, mikses inn i europeisk norsk, som har genustrekket? Hvordan vil de engelske lånorda¹ så og si oppføre seg i en norsk språkstruktur? Jeg kan avsløre allerede nå at de engelske lånorda får genus. Men hvordan skjer dette? Skjer det tilfeldig? Av de tre genusa, maskulinum (M), femininum (F) og nøytrum (N), som europeisk norsk stiller til disposisjon, er det kun ett av genusa som blir tilegna lånorda? Eller eksisterer det også i amerikanorsk et tregenussystem? Får lånorda genus tilsvarende det den norske ekvivalenten har? Fra disse spørsmålene har jeg dannet meg ulike hypoteser. Disse presenterer jeg i 4.1, før jeg videre undersøker dem. Jeg har valgt å ikke gjengi hypotesene mine her, da jeg synes det er riktig å lese teorikapittelet for en innføring i genus først.

Nesten all forskning på amerikanorsk har fokusert på ulike sider ved ordtilfanget og hvordan engelsk ordmateriale på ulike måter har blitt tatt opp i det amerikanske vokabularet. Fokuset i denne oppgaven blir på genustilordning på de engelske substantiva som mikses inn i amerikanorsk. Problemstillingen min er:

Hvordan får engelske substantiv som lånes inn i en norsk struktur, såkalt norsk genus?

Før jeg teoretisk og analytisk behandler dette, vil jeg i neste delkapittel gi en historisk bakgrunn for amerikanorsk.

1.2 Bakgrunn

Flerspråklighet er langt fra et nytt fenomen i USA. Faktisk har landet ”probably been the home of more bilingual speakers than any other country in the world” (Haugen, 1953: 1). Opp igjennom historien har det kommet immigranter fra hele verden og bidratt til språkmiks i landet. Utover 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet kom det store bølger med immigranter fra

¹ Innenfor teori om kodeveksling finnes det en langvarig diskusjon om skillet mellom kodevekslinger og lånord (Grimstad, Lohndahl, Riksem og Åfarli, 2016) – om hvorvidt et lånord er etablert eller spontant (Åfarli, 2012). Etablerte lånord er utbredte, og blir brukt av mange språkbrukere, mens spontane lånord ikke typisk blir brukt av andre språkbrukere i en gitt situasjon. Dessuten er det vanlig å regne etablerte lånord som en del av ordforrådet til monolingvale språkbrukere, mens spontane lånord forutsetter at språkbrukeren er bilingval (Åfarli, 2012). I følge Åfarli (2012: 383) skjer spontanlån ”derfor typisk i språkkontaktsituasjoner, som den amerikanske.” Likevel mener Åfarli (2012) at det i konkrete tilfeller er vanskelig å bestemme om et lånord er etablert eller spontant. Jeg støtter meg på Åfarli (2012) og Grimstad et al. (2016), og ser ikke noe prinsipielt skille i bruken av termen lånord.

Europa. For nordmenn er dette en kjent sak: flere tusen nordmenn dro over Atlanterhavet på søken etter et bedre liv og den amerikanske drømmen. Det ble sagt at de var syke av ”amerikafeber” (Haugen, 1953), en sykdom som spredde seg som en epidemi fra person til person, og fra sted til sted i Norge. Startskuddet gikk i 1825, da den første norske immigranten kom til New York (Johannessen og Salmons, 2012). Dette forandret Norge i stor grad, siden folk fra hele landet emigrerte.

Det har vært gjort flere studier som har forsøkt å finne svar på hva som var bakgrunnen for flyttingen, men det komplekse i situasjonen bestående av ulike årsaker koker ned til emigrantenes idé om sosial forbedring. Den sosiale forbedringen hadde ulik betydning for emigrantene. Noen rømte fra personlige problemer, andre søkte politisk frihet, men for de fleste handlet det om en økonomisk fordel (Haugen, 1953).

Som et resultat av bølgene med norske immigranter, oppstod det flere norske settlement i USA. De fleste av disse ble etablert i den nordlige delen av USA, blant annet i North og South Dakota, Minnesota, Montana, Washington og Wisconsin (Haugen, 1953). Det norske språket trivdes i de ulike bosetningene; immigrantene fortsatte å bruke byggedialektene i daglig omgang (Lovoll, 1997). I tillegg bygde de norske skoler og kirker, og hadde deres egne aviser (Lohndahl og Westergaard, 2016).

Det var ofte skillelinjer mellom settlementa og dets bygdemål. I det store Koshkong-settlementet i Wisconsin levde blant annet telemarkinger, sogninger og numedølinger side om side i hvert sitt bygdelag. Slik kunne de her opprettholde og bruke dialekten sin ”saa rent og uforfalsket som i Norge” (Lovoll, 1997: 164). Mange videreførte det norske språket til etterkommerne sine, og gjorde også dem flerspråklige (Haugen, 1953). Sporene etter det norske språket er fremdeles tydelig i disse områdene.

De norske immigrantene brakte med seg en dobbelt språkarv, både de norske dialektene og i tillegg et dansk-norsk skriftspråk, der sistnevnte lenge holdt seg i en konservativ form. Mange holdt på det opprinnelige språket sitt, men for å kunne overleve i det nye samfunnet var det nødvendig å bli tospråklig, og de tidligste immigrantene måtte lære seg et minimum av engelsk. Slik ble det norske språket tidlig påvirket av engelsk, og et blandingsspråk vokste fram. Dette forholdet, kontakten mellom de ulike norske dialektene og engelsk, kan lett påvises i det amerikanorske ordforrådet (Lovoll, 1997).

Lovoll (1997: 165) skriver at Einar Haugen nevner en immigrant som kom til Madison i 1911 og fikk denne veiledningen av sin bror på telefonen: ”Du skal taka stritkarsen til Schenk’s street.” Nykommeren skjønnte ikke hvilken kjøredøning dette var, og bestemte seg for å gå. Kontakten med engelsk har fått dramatiske konsekvenser; ikke bare har

amerikanorsk endret seg som et resultat av dette, men etter hvert har færre og færre kunnet snakke språket.

Utvandringa til Amerika representerer i stor grad et brudd med Norge. Dette bruddet var neppe absolutt, for i en relativt lang periode kom det nye innvandrere fra Norge. Innen 1930 hadde 810000 nordmenn immigrert til USA (Lohndahl og Westergaard, 2016). Hjelde (2012: 47) skriver at det i settlement med stor innflytting av folk med ulik dialektbakgrunn ”ikkje [er] uvanleg at det over tid veks fram ei relativt einheitlig språknorm, ein koiné, og dette er ein prosess som mange stader kan ta tre generasjonar.” Påfyllet med norske immigranter kan ha redusert farten på koinéiseringsprosessen (Hjelde, 2012); det finnes fremdeles språklig variasjon med trekk fra ulike dialekter. Til tross for at en enhetlig språknorm ikke eksisterer, har de yngste norskamerikanerne mindre variasjon og et relativt ensartet norsk språk, sammenlignet med hva de første immigrantene hadde. I dag er de fleste som kan amerikansk-norsk over 70 år (Lohndahl og Westergaard, 2016), og språket er på vei til å forsvinne helt (Johannessen og Salmons, 2012).

Det er altså i dette landskapet jeg i denne oppgaven skal bevege meg, der engelske lånord, som et symptom på denne språkmiksen i amerikanorsk, blir lånt inn i norske setnings- og nominalfraser. Det er i nominalfrasene jeg skal oppholde meg, da det er her genusgrammatikken ligger. Nominalfraser, analyse av dem og genus spesifikt blir diskutert i teorikapittelet, i 2.1 – 2.3.

1.3 Motivasjon

Utvandring og innvandring av ulike årsaker er noe som skjer på verdensbasis hele tiden. Dermed blir behovet for flerspråklighet avgjørende (slik de første norske immigrantene i USA måtte lære seg et minimum engelsk for å kunne overleve i samfunnet). Gjennom disse forflytningene vil det oppstå språkblanding.

I Norge er en stor del av befolkningen innvandrere. Mange kommer for å jobbe, andre for å gjenforenes med familie, noen er på flukt, og noen kommer for å studere. Norge har innvandrere fra 223 land (SSB, 2016). Dette gjør at språksituasjonen kan synes å være kompleks. Da er det viktig at det finnes metakompetanse innen språkblanding og språktilegnelse. Gjennom å studere ulike språkstrukturer som oppstår i språkblanding, kan en få viktig kunnskap om de generelle prinsippa for språktilegnelse og –blanding. Å tilegne seg dette metaspråket, det å i det hele tatt å kunne snakke om språk, ble avgjørende for at jeg valgte å skrive denne oppgaven. Gjennom å se på hvordan engelske lånord får norsk genus, vil jeg tilegne meg en grammatikk-kompetanse som vil bli aktuell som norsklektor, både i et

større samfunn hvor språksituasjonen er kompleks, men kanskje viktigst innenfor opplæring og utdanning i skolen, og for elever som skal lære seg norsk som andrespråk.

1.4 Empiri, metode og data

Grunnen til at jeg undersøker nettopp amerikansk, er at det finnes et stort korpus med amerikansk materiale. I tillegg er dette lett tilgjengelig, både i bokform og på internett. Empirien min henter jeg hovedsakelig fra Einar Haugens bok *The Norwegian Language in Amerika* (1953), men korpuset *The Corpus of American Norwegian Speech* (CANS), tilgjengelig i testlaboratoriet til Universitet i Oslo (UiO), blir også viktig. Haugen (1953) måtte jeg låne på biblioteket, da boka ikke selges lenger. For å få tilgang til CANS måtte jeg registrere meg i det gjeldende testlaboratoriet på nett for å få et eget brukernavn og passord. Se kapittel 3 for videre informasjon om disse korpuser.

Fra Haugen (1953) har jeg plukket ut 42 lånord. Jeg har forsøkt å velge ord det er sannsynlig at har en høy frekvens i de ulike amerikanske samfunnene, eksempelvis substantiv som har med jordbruk å gjøre, og substantiv fra nære, familiære kontekster. Jeg har kun valgt lånord med tydelige genusmarkører. Disse har jeg videre søkt opp i CANS. I **tabell 1** i 3.3 lister jeg opp alle variantene jeg har funnet av de 42 lånordene, både fra Haugen og CANS. Tilsammen har jeg funnet 168 lånordvarianter med tydelig genus. Disse danner grunnlaget for empirien min.

1.5 Teori

Teoretisk følger jeg den generative grammatikken. Den generative grammatikken beskriver det grammatiske *systemet*, sammenlignet med en tradisjonell grammatikk, som ”først og fremst må oppfattast som ein klassifiserande (taksonomisk) *katalog* over grammatiske fenomen” (Eide & Åfarli, 2003: 15). Innenfor den generative grammatikken ser en på språkstruktur som noe som avspeiler en kognitiv grammatisk kompetanse, som enhver språkbruker har.

Det er den amerikanske lingvisten Noam Chomsky som kan sies å være opphavsmann til denne retningen. Et viktig aspekt innenfor denne retningen, er at en ser den generative grammatikken som ikke bare kognitiv, men også til en viss grad medfødt. Uavhengig av hvilket språk en snakker, er dette likt for alle mennesker. Argumentet for å anta at det finnes en medfødt, universell grammatikk (også referert til som UG), er det faktum at barn lærer morsmålet sitt imponerende raskt: læringsargumentet. Språkets grammatiske struktur ser ut til å være enormt kompleks, og små barns læringssituasjon er ikke ideell; den språklige

stimulansen er både tilfeldig og usystematisk, og inneholder ingen informasjon om hva som defineres som ugrammatikalsk. At barn tilegner seg dette på et slikt imponerende vis, kan bare forklares, i følge Chomsky, med at de er født med en grammatisk utrustning (Eide & Åfarli, 2003). Denne språkevnen definerer mennesket som art (Eide, 2015).

For å kunne gi svar på hvordan genus blir tilegna engelske lånord, er det nominalfrasens (DP) struktur jeg må gi meg i kast med. Det er nemlig her genusgrammatikken ligger. I nominalfrasen ligger all informasjon som berører et substantiv, det være seg determinativer, attributive adjektiv, bestemthet, numerus og genus. Det varierer hva en DP-frase inneholder (se delkapittel 2.2), både med tanke på hva den *må* og *kan* ha av projeksjoner. Dette varierer også hos lingvister, og avhenger av hvordan man definerer grammatikken som ligger i denne DP-frasen, se for eksempel Julien (2005). Når det gjelder genus, diskuteres det hvorvidt dette er en inherent egenskap ved substantivet, eller om genus er noe som tildeles substantivet gjennom en egen projeksjon. Dette diskuterer jeg i delkapittel 2.2.

I DP-analysen støtter jeg meg på Julien (2005) og Riksem (2015), og forøvrig støtter jeg meg på generativ syntaks (jf. Adger 2003, Eide og Åfarli 2003, Radford 2004 for elementær innføring i generativ grammatikk).

1.6 Oppgavens oppbygging

Oppgaven består av fem kapitler. I kapittel 1 er oppgavens tematikk, problemstilling, motivasjon og bakgrunn presentert. I kapittel 2 blir det grammatiske begrepet *genus* introdusert, og kapitlet gir en innføring i hvordan genus kommer tilsyne i europeisk norsk (2.2.1), engelsk (2.2.2) og amerikanorsk (2.4). I tillegg diskuterer jeg i dette kapitlet, i 2.3, flere måter å analysere genus på, ut i fra hvordan en ser genus som grammatisk egenskap ved substantiv. Jeg ender på en eksoskeletal tilnærming til analyse av nominalfraser.

I kapittel 3 presenterer jeg de ulike korpusa jeg har brukt for å innhente datamateriale, henholdsvis Haugens bok *The Norwegian Language in America* (1953) og *The Corpus of American Norwegian Speech* (CANS). Funna fra disse blir listet opp i **tabell 1** i 3.3. I tillegg beskriver jeg i dette kapitlet, i 3.2, hvilken metode jeg har brukt for å innhente empiri.

I kapittel 4 diskuterer og analyserer jeg hypotesene mine. Hypotesene mine blir presentert i 4.1. Deretter behandler jeg dem hver for seg i 4.2 – 4.5. Til slutt diskuterer jeg dem i 4.6. Kapittel 5 konkluderer oppgaven.

2. Teori

I dette kapitlet vil jeg introdusere det grammatiske begrepet *genus*. I delkapittel 2.1 viser jeg hvordan genus arter seg og påvirker substantivbøying i både europeisk norsk og engelsk. I 2.2 diskuterer jeg hvordan genus kan analyseres. Det finnes flere modeller for genusanalyse. Jeg vil presentere tre ulike analyser, henholdsvis Juliens (2005), Nygård og Åfarlis (2015) og Riksems (2015). Til slutt diskuterer jeg mer utførlig den analysen jeg skal bruke, og anvender denne på amerikanorske nominalfraser i 2.3.

2.1 Substantivbøying

Genus er kjønn. Det finnes åpenbare kjønn i biologien, men kjønn har også noe med språk å gjøre - da kaller vi det genus. Et språk kan ha to eller flere genuskategorier, eller genus kan være fraværende (Corbett, 1991). I norsk har vi tre genuskategorier: maskulinum (M), femininum (F) og nøytrum (N). Alle norske substantiv har ett av disse genera. Disse er typisk faste. Noen genus kan ha assosiasjoner til biologisk kjønn, men de aller fleste har ikke det (Nygård & Åfarli, 2013).

Hocketts definisjon av genusets natur er slik: "Genders are classes of nouns reflected in the behavior of associated words." (Corbett, 1991: 1). Genus bestemmer formen på orda som står som adledd til substantivet. I norsk kan en også identifisere genus i suffikser, både i den bestemte, singulære formen, og den ubestemte og bestemte flertallsformen av substantivet, se (2) - (4). Med bakgrunn i det vil jeg gjøre om "words" i Hocketts definisjon til "morphemes". Da blir definisjonen slik: "Genders are classes of nouns reflected in the behavior of associated morphemes". Altså er genus en grammatisk bestanddel en kan se i adledd og morfemer som står til substantiv.

2.1.1 Substantivbøying i europeisk norsk: data

I europeisk norsk har ethvert substantiv genus, enten maskulinum, femininum eller nøytrum. I eksempel (1) – (4) kan man se hvordan genus her kommer tilsyne. Jeg har valgt å plassere et attributivt adjektiv i nominalfrasene, for i større grad å understreke hvordan genus er bestemmende for adledd og suffiks som står til hvert enkelt substantiv. Morfemer som signaliserer genus, er framhevet med fet skrift.

(1)	a. En liten stol	(INDF.SG.M.)
	b. Ei lita katt	(INDF.SG.F.)
	c. Et lite hus	(INDF.SG.N.)
(2)	a. Den vesle stolen	(DEF.SG.M.)
	b. Den vesle katta	(DEF.SG.F.)
	c. Det vesle huset	(DEF.SG.N.)
(3) ²	a. Mange små stoler	(INDF.PL.M.)
	b. Mange små katter	(INDF.PL.F.)
	c. Mange små hus	(INDF.PL.N.)
(4)	a. Alle de små stolene	(DEF.PL.M.)
	b. Alle de små kattene	(DEF.PL.F.)
	c. Alle de små husa	(DEF.PL.N.)

Det viktigste kjennetegnet på genus i norsk er artiklene. Den ubestemte artikkelen er et eget forstilt determinativ (*en, ei, et*), se (1), mens den bestemte artikkelen er et suffiks som i entall har formen *-en, -a* og *-et*, se (2). Attributive adjektiv kongruerer også med substantiv, som vist i (1). Adjektiv som står til indefinitte, singulare substantiv får et suffiks, i dette tilfellet henholdsvis *-en, -a, -e*.³ Disse varierer med substantivets genus. Når substantivet har bestemt og/eller plural form, vil en ikke ut i fra adjektivet kunne identifisere genus, se (2) – (4).

Ser en på morfemene og hvordan de kongruerer med substantivet i eksempel (1) – (4) er det ukomplisert å identifisere genus. Morfemene er tydelige genusmarkører. Tar en derimot bort determinativet og adjektivet i (1) og bare ser på substantivet i ubestemt form, eksempelvis *stol, katt* og *hus*, er det umulig å finne riktig genus. Derfor blir morfemenes kongruens viktig for å kunne bestemme genustrekket.

Corbett (1991: 4) understreker at kongruens er det avgjørende kriteriet for genus:

”[T]his is the way in which the genders are ‘reflected in the behavior of associated

² I nynorsk differensierer flertallsendingene tydeligere det maskuline og feminine genuset enn hva de gjør i bokmål, med henholdsvis *-ar-* og *-ane-*endinger i bestemt og ubestemt maskulin form, og *-er-* og *-ene-*endinger i bestemt og ubestemt feminin form.

³ Morfologien på det attributive adjektivet som står til den maskuline og feminine formen i eksempel (1), er forholdsvis atypisk. Generelt er det en synkretisme mellom den maskuline og feminine formen, eksempelvis ”en *stor stol*” og ”ei *stor katt*”.

[morphemes]` in Hockett's definition [...]". Videre forklarer han genus slik: "Saying that a language has three genders implies that there are three classes of nouns which can be distinguished syntactically by the agreements they take. This is the generally accepted approach to gender [...]" (ibid). Dersom et språk har tre genus, slik som i europeisk norsk, skal det finnes tre substantivklasser som ved kongruens skilles syntaktisk, som en ser i eksempel (1) - (4).

De fleste norske dialekter har tre grammatiske genus, som nevnt maskulinum (M), femininum (F) og nøytrum (N). Det finnes unntak; blant annet har ikke bergensk talemål feminint genus - substantiva i denne dialekten har enten maskulinum, eller genus commune, eller nøytrumsgenus. Også på vestkanten i Oslo finner man en konservativ dialektform, der femininum ofte faller bort og blir erstattet av maskulinum eller genus commune. Nylige studier viser at dette skiftet, fra et typisk tregenussystem til et togenussystem, også er noe som foregår i tromsødialekten (Rodina og Westergaard, 2015). Likevel hører alle substantiv i norsk til et av genusa som dialekta stiller til disposisjon. Som nevnt korresponderer ikke majoriteten av norske substantiv med biologisk kjønn, men de er likevel tildelt et grammatisk genus (Nygård & Åfarli, 2015).

Som jeg skrev innledningsvis, har noen språk tydelige morfofonologiske genusmarkører; disse språka har et transparent genussystem. Det viser seg at det er utfordrende å tilegne seg norsk genus for de som lærer seg norsk som et andrespråk, siden genus i norsk er intransparent. Dette vil være av betydning i amerikanorsk (Lohndahl og Westergaard, 2016).

2.1.2 Substantivbøying i engelsk: data

I motsetning til norsk har ikke engelsk genustrekke. I engelsk er "[t]he expression of gender [...] restricted to singular pronominal forms" (Bernstein, 2001: 557). Genus er kun synlig gjennom personlige pronomen i entall, som *he*, *she* og *it*. Ord som står til engelske substantiv, for eksempel determinativ og adjektiv, vil ikke variere med hensyn til genus. Adjektiv blir ikke bøyd, og determinativa varierer kun ut i fra bestemthet. Bestemthet blir markert med artikkelen *the*, og ubestemthet blir markert med *a/an*. I (5) – (8) kan man se at determinativet og adjektivet er det samme for alle eksempla. Jeg bruker her ekvivalenter for substantiva og adjektivet i (1). Flertallsformene i (7) og (8) er også ekvivalenter; det eneste som skiller dem fra substantiva i (5) og (6) er at de har engelsk flertalls-s. Disse eksemplene underbygger at det er genusmarkører i norsk, og ikke i engelsk.

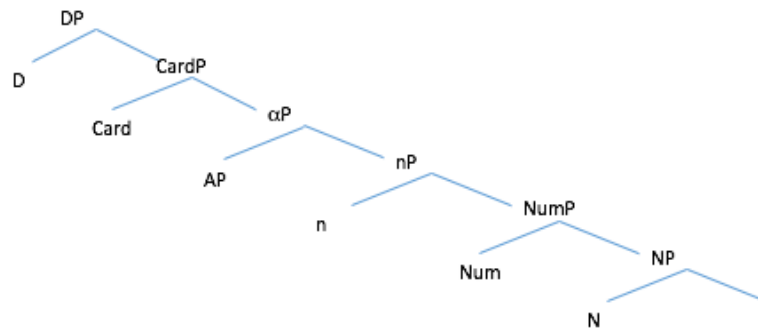
(5)	a. A small chair	(INDF.SG.)
	b. A small cat	(INDF.SG.)
	c. A small house	(INDF.SG.)
(6)	a. The small chair	(DEF.SG.)
	b. The small cat	(DEF.SG.)
	c. The small house	(DEF.SG.)
(7)	a. Many small chairs	(INDF.PL.)
	b. Many small cats	(INDF.PL.)
	c. Many small houses	(INDF.PL.)
(8)	a. All the small chairs	(DEF.PL.)
	b. All the small cats	(DEF.PL.)
	c. All the small houses	(DEF.PL.)

Slik ser en at norsk er et genuspråk, mens engelsk ikke er det. Med dette som bakteppe vil jeg i neste delkapittel vise hvordan genus kan analyseres.

2.2 Genus

Det finnes flere måter å analysere genus på. En kan analysere det rent systematisk (se Corbett, 1991), eller en kan analysere det syntaktisk. I siste tilfelle finnes det flere måter å analysere genus på, avhengig av hvordan en tolker genus grammatisk. Flere lingvister mener at genus er en inherent, semantisk egenskap ved substantivet. Ritter (1993: 795) skriver at "[s]ince part of knowing a noun is knowing its gender [...], I assume that gender must be recorded in the lexical representation of nouns [...]. Julien (2005: 3) underbygger dette når hun antar at "there is a reason to believe that gender is the feature of the root or stem". Slår en opp *genus* i *Norsk Referansegrammatikk*, står det at "[g]enus er en inherent egenskap ved substantivet [...]" og at "[g]enus er knyttet til stammen i ordet [...]" (Faarlund et al, 1997: 148). Med sine argumenter om at genus er en inherent egenskap, foreslår Julien (2005) denne modellen for analyse av nominalfraser:

(9)

Av projeksjoner i denne DP-modellen mener Julien at nomenfrasen (NP), numerus (NumP) og bestemthet (nP) er uttrykt i alle skandinaviske nominalfraser. Kardinaler (CardP) og adjektivfraser (α P) blir kun genererte når de inneholder leksikalsk materiale (Julien, 2005).

Som nevnt, antar Julien (2005: 3) at "there is a reason to believe that gender is the feature of the root or stem". I denne modellen blir genus en egenskap ved N, enten i rota eller i stammen. At genus blir tilordna i stammen er syntaktisk i seg selv. Det er data fra språkblanding, eksempelvis fra amerikanorsk, som antyder at genus ligger over stammen, og danner grunnlaget for at genus er noe grammatisk som blir tilordnet substantivet i en egen projeksjon. Dette blir det viktigste argumentet for at grammatisk genus er noe som blir generert utenfor substantivstammen (Nygård & Åfarli, 2015).

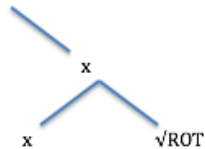
På den andre siden finnes det lingvister (Bernstein 2001, Picallo 2008, Nygård & Åfarli 2015) som mener at genus blir tilordna syntaktisk gjennom en egen projeksjon i nominalfrasen, i likhet med numerus og bestemthet. Nygård & Åfarli (2013) argumenterer for at genus er syntaktisk ved å vise til det vi kan kalle "rot-teori"; alle bøyningsegenskaper ved substantivet blir tilordna syntaktisk. De skriver at "[d]ette er motivert ved at mange røter kan være både substantiv og verb" (Nygård & Åfarli, 2013: 3). I (10) ser en hvordan det som først blir presentert som et substantiv, også kan fungere som et verb:

- (10) a. en fisk, fisk torsk!
b. fin sol, sol deg!
c. et godt kjøp, kjøp melk!

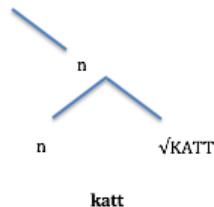
Siden bare substantiv har genus, mener de at "genus bli[r] tilordna etter at rota har blitt til eit substantiv via ei syntaktisk ordklassetilordning" (ibid) i stammen.

Røtter er atomiske elementer i den syntaktiske strukturen, uten grammatiske trekk. Det medfører at det ikke finnes ordklasse-spesifikke røtter. Rota må kombineres med et hode som syntaktisk definerer ordklasse (Riksem, 2015). I (11) kan en se hvordan rota kombineres med det kategoriserende hodet (x), og sammen danner dette hodet og rota stammen (x). I (12) ser en hvordan rota ”katt” blir et substantiv.

(11)

(12)

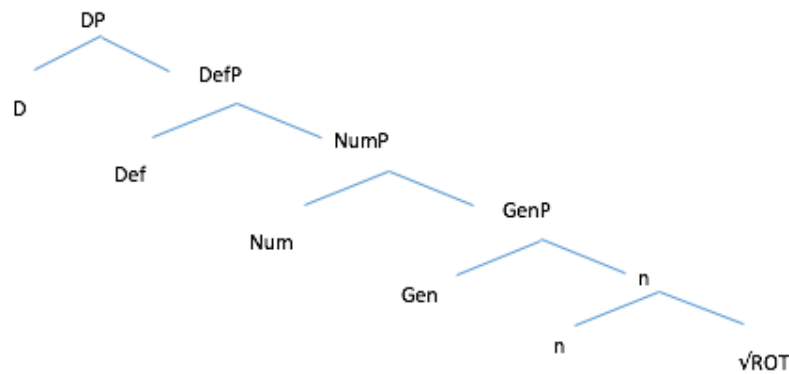

Her kombineres rota ”katt” med det kategoriserende hodet (n) som spesifiserer at det er et substantiv. Disse enhetene danner sammen den nominale stammen.

Med tanke på at ei gitt rot kan bli et substantiv, et verb eller et adjektiv, avhengig av det funksjonsgivende hodet i konstituenten, er det uventet at kun substantiv har genus, om det var slik at genus ligger inherent i rota (Riksem, 2015). Slik kan en avvise at genus genereres her. Likevel, det viktigste argumentet for at genus ligger utenfor stammen, er blandingsdata. Dette blir tydeligere i delkapittel 2.4, der jeg diskuterer hvordan en kan analysere språkmiksen i amerikanorske nominalfraser. Kort fortalt dreier deg seg om at når en engelsk substantivstamme lånes inn i ei norsk nominalfrase, får lånordet genus. Dette viser at genus må ligge utenfor stammen. Siden engelske substantiv ikke har genus, kan ikke denne grammatikken ligge i kjernen; det må tilordnes etter at engelske lånord har blitt kategorisert som substantiv (n).

På bakgrunn av dette foreslår Nygård & Åfarli (2015) denne modellen for nominalfraser:

(13)

Genus er her generert i en egen projeksjon (GenP), som ligger utenfor stammen. Dette er det viktigste som skiller denne analysen fra Juliens (2005).

Et problem knyttet til en analyse der genus blir tilordna syntaktisk gjennom en egen genusprojeksjon, er at genustilordninga ikke er fleksibel på tilsvarende måte som tilordning av numerus og bestemthet. Nygård & Åfarli (2013: 4) spør: ”Kvifor kan ikkje kva som helst substantiv ha kva som helst genus [...], slik det er i stand til å ha sg eller pl numerus eller å vere definititt eller indefinititt?”. Ei mulig løysning på dette er at alle bøyingskategorier (GEN, NUM, DEF) i DP-analysen er uvaluerte ved starten av derivasjonen, og at hver kategori stiller til disposisjon ei avgrensa mengde morfologiske eller lingvistiske verdier (ibid). Denne prosessen blir kalt ”trekkonstruksjonen”. De forklarar prosessen slik: ”Trekkonstruksjonen skjer på basis av konseptuelle eller logiske eigenskapar (vidt forstått) som det leksikalske element (stammen) har. Desse eigenskapane triggar og guidar trekkonstruksjonen” (ibid: 5). Viser til kapittel 4 for vidare utdypning om de konseptuelle eigenskapene.

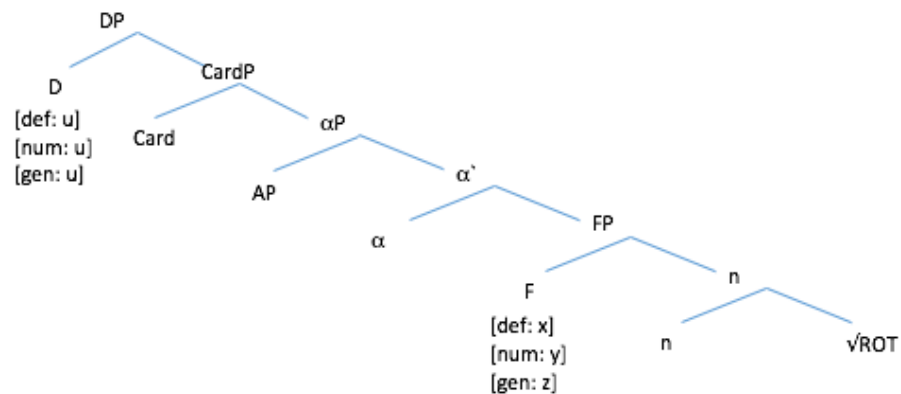
Eigenskapene som GEN, NUM og DEF har, korresponderer med uvaluerte trekk som ligger i D. Slik forklarar en at det er internt samsvar mellom determinativer og substantiv i nominalfraser (Nygård & Åfarli, 2015). Her vil jeg igjen trekke fram eksempel (1) for å vise dette. Artiklene hører til under D. I (14) har jeg fjernet det attributive adjektivet.

- (14) a. En (INDF.SG.M) stol (INDF.SG.M.)
b. Ei (INDF.SG.F.) katt (INDF.SG.F.)
c. Et (INDF.SG.N) hus (INDF.SG.N.)

Riksem (2015) mener også at genus tildeles syntaktisk. Hun foreslår en eksoskeletal modell for å analysere nominalfraser. Denne modellen bygger på Juliens (2005) analyse, se

(9), og er i prinsippet lik Nygård & Åfarlis (2015) modell, se (13). Det som likevel skiller henne fra sistnevnte, er at hun har forenklet modellen, og samlet bestemthet (DEF), numerus (NUM) og genus (GEN) under samme projeksjon. Disse trekka ligger nå inne i en matrise i en funksjonell projeksjon, FP. Riksems analyse ser slik ut:

(15)

Jeg velger å bruke Riksems analyse av nominalfraser i denne oppgaven. I neste delkapittel diskuterer jeg genus i amerikanorsk. Der bruker jeg blant annet analysen vist i (15) til å vise genustilordning.

2.3 Genus i amerikanorsk

Som jeg nevnte, foreslår Riksem (2015) en eksoskeletal modell for å analysere nominalfraser. Dette gjelder da også amerikanorske nominalfraser. I amno-ytringer er det tydelig at europeisk norsk er hovedspråk. Dette ser en gjennom at syntaksen og de funksjonelle og leksikalske delene er norske. Slik får norskamerikanske nominalfraser et norsk, syntaktisk skjelett med dets funksjonelle bestanddeler.⁴ Dette er et avgjørende argument for at engelske lånord som mikses inn i en norsk struktur nødvendigvis må få genus, i og med at lånordet må flytte innom genusprojeksjonen, og det blir tildelt genus. I (16) – (17) ser en eksempel på norskamerikanske nominalfraser. I (16) er det eksempel på engelske lånord i ubestemt form, mens i (17) har lånorda bestemt form. Lånorda jeg bruker her, finner en igjen i **tabell 1** i 3.3,

⁴ Når en snakker om en såkalt norsk struktur, er det viktig å poengtere at trekka, de funksjonelle projeksjonene i nominalfrasen, varierer fra språk til språk, og at det er hvordan disse trekka blir aktivert og kombinert som assosieres med norsk. Ei norsk nominalfrase har vanligvis bestemthet, numerus og genus, men de ulike trekka er ikke norske i seg selv.

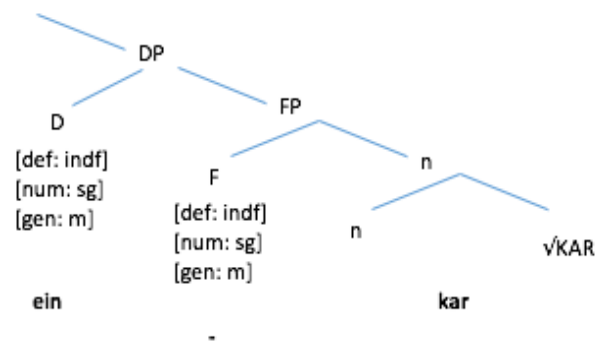
der datamaterialet mitt er listet opp. Genusmarkørene er også her uthevet med fet skrift. Under hver nominalfrase er det en norsk oversettelse.

- (16)
- a. *Car*
”**ein** kar” (11B6) (INDF.SG.M.)
en bil
 - b. *Country*
”**ett** fritt kontri” (10C14) (INDF.SG.N.)
et fritt land
 - c. *Fence*
”**æit** fens” (6P1) (INDF.SG.N.)
et gjerde
- (17)
- a. *Road*
”**råden**” (5L3) (DEF.SG.M.)
veien
 - b. *Factory*
”**fektrie**” (5C1) (DEF.SG.N.)
fabrikken
 - c. *Aunty*
”**æntia**” (12R5) (DEF.SG.F.)
tanta

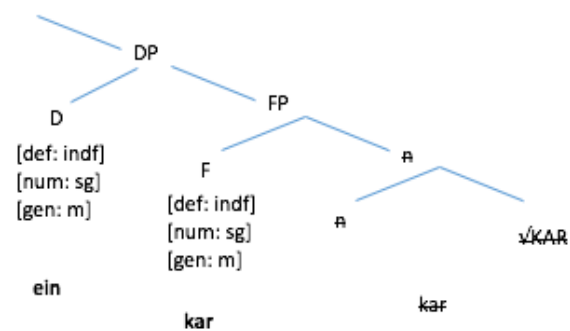
I disse eksemplene kan man se hvordan de engelske lånorda har norsk morfologi, både gjennom artiklene i (16) og suffiksene i (17).

Som jeg allerede har forklart, blir synet på genus som en inherent egenskap i rota teoretisk avvist i en eksoskeletal rammeanalyse. Siden ei gitt rot kan bli et substantiv eller et verb, avhengig av den funksjonsgivende kjernen i frasen, er det uventet at kun substantiv har genus, gitt at genus er inherent og ligger i rota. Siden amerikanorske nominalfraser har et norsk skjellet, må nødvendigvis de engelske orda som mikses inn også få genus. Hvordan dette skjer, ser en i eksempel (18a) – (18b). Her har jeg valgt å bruke frasen ”ein kar”, som vist i (16a). (18a) viser dypstrukturen – hvordan frasen ser ut før substantivet har flyttet. (18b) viser strukturen etter flytting.

(18a)

(18b)

Her blir den engelske stammen "kar" inkorporert i en norsk struktur. Lånordet viser seg med en norsk, ubestemt artikkel. Trekket i F, henholdsvis indefinitt, singular og maskulinum, valuerer D. Slik korresponderer disse, og det engelske lånordet forekommer i en norsk struktur med genus og norsk morfologi. Ellers skjer dette med alle engelske substantiv i amerikanorsk.

3. Empiri og metode

I dette kapittelet vil jeg presentere funn fra de ulike korpusa jeg har brukt for å innhente datamateriale til denne oppgaven, henholdsvis Einar Haugens bok *The Norwegian Language in Amerika* (1953) og korpuset *The Corpus of American Norwegian Speech*, heretter forkorta til CANS. I 3.1.1 og 3.1.2 skriver jeg mer utfyllende om de ulike korpusa. I 3.2 presenterer jeg metoden jeg har brukt for å innhente lånordmaterialet. Dette materialet blir framstilt i **tabell 1**, i delkapittel 3.3.

3.1 Empiri

Korpus ”er en type digitale språkressurser” (Cardona, Didriksen & Gjesdal, 2014: 1) og tekstsamlinger ”som er mye brukt i moderne lingvistikk som empirisk støtte for studiet av ulike språklige fenomener” (ibid). Grunnen til at jeg har valgt å bruke korpus for å innhente empiri, er at disse korpusa har et stort og svært tilgjengelig materiale. Dette gjør i tillegg at disse språkressursene er lett håndterlig.

3.1.1 Haugen

Einar Haugen er en norskamerikansk språkforsker, og med nettopp *The Norwegian Language in America* (1953) har han bidratt med noe av det viktigste og mest interessante verket som skildrer norskamerikansk kultur- og språkhistorie (Norsk Biografisk Leksikon). I materialet finnes det i overkant av 3000 lånord, men mange av disse forekommer sjeldent og har derfor liten interesse for leseren. Rundt ti prosent av disse lånorda finnes i en egen liste i Haugens kapittel 20: ”A selected vocabulary of English loans”. Også kapittel 19: ”Specimens of American Norwegian” er svært relevant, da dette består av direkte transkribert tale, og en finner slik flere av lånorda i en større sammenheng. Dette er for det meste hverdagstale, noe som gjør materialet tilnærmet autentisk.⁵ Disse samtalene representerer språket slik det ble brukt (og blir brukt). Haugens intensjon er at intervjuobjektene skal være autentiske, representative og kulturelt signifikante (1953). Dette danner derfor et godt utgangspunkt for denne oppgavens formål.

⁵ Det er selvsagt flere faktorer som påvirker det autentiske. Blant annet vil opptakssituasjonen påvirke dette. I tillegg spiller såkalte ”book forms” inn det på autentiske. Dette er tale påvirket av skriftspråket og ”book language”, sistnevnte en standardisert varianter som ligger tett opp mot bokmål. Det autentiske er også avhengig av at transkripsjonen er nøyaktig og riktig, men dette er ikke alltid mulig. Det kan være vanskelig å fastslå ulike lyder, spesielt i trykklette stavelser og ustemte konsonanter (Haugen, 1953).

3.1.2 The Corpus of American Norwegian Speech (CANS)

CANS er utviklet i tekstlaboratoriet på universitet i Oslo (UiO). Siden anno er et døende språk, er deres motivasjon at det er viktig å gjøre amerikanorske opptak tilgjengelig for forskning. Per dags dato består korpuset av 131000 ord basert på tale fra 36 informanter, samlet i perioden 2010 til i dag. Det jobbes stadig med å legge til nye transkripsjoner. Alderen på informantene varierer fra 67 til 96 år, men flertallet er i 80-årene. For hver informant er det tilgjengelig ulik metadata, blant annet informantens alder, fødeår, hvor mye kontakt de har med Norge, hvor mange ganger de har besøkt Norge, hvilken generasjon de er, hvor i Norge opphavet deres kommer fra, og hvilket år opptaket er gjort (Johannessen, 2015).

Opptaka er transkribert både fonetisk og ortografisk; disse er linket sammen og arrangert ord for ord. I korpuset kan en søke på ord eller deler av ord (ibid).

3.2 Metode

Da jeg skulle finne aktuelle lånord til denne oppgaven, gikk jeg først inn i Einar Haugens kapittel 20: "A selected vocabulary of English Loans", der ti prosent av de engelske lånorda som forekommer i Haugens materiale, er listet opp. Kriteriet for å havne i denne lista, er at ordet må ha blitt notert over 15 ganger, eller være av spesiell interesse (Haugen, 1953). Bak hvert lånord er det listet opp en norsk ekvivalent, der ekvivalenten ble gitt av informanten. Noen lånord har "no equiv."; dette betyr ikke at det ikke finnes en ekvivalent for lånordet, men at informanten ikke har gitt noen informasjon om dette.

De aller fleste lånorda jeg lister opp i **tabell 1**, er hentet fra dette kapittelet. Jeg har forsøkt å velge ord det er sannsynlig at har en høy frekvens i de ulike samfunnene, eksempelvis substantiv som har med jordbruk å gjøre, og fra nære, familiære kontekster. Slik kan en forhåpentligvis få mange og varierte funn. Jeg har kun valgt lånord med tydelige genusmarkører.

Deretter har jeg jobbet meg nøye igjennom kapittel 19: "Specimens of American Norwegian". Her har jeg vært på leting etter flere varianter av de lånorda jeg plukket ut fra det tidligere nevnte kapittelet. I tillegg fant jeg også her flere interessante lånord, blant annet lånord som én informant ytret flere ganger i en tekst. Dette er viktige funn for den videre analysen jeg skal gjøre, se 4.2 for diskusjon rundt stabilitet i amerikanorsk.

Jeg endte opp med 42 lånord. Alle disse har jeg til slutt søkt opp i CANS. Jeg fikk mange treff, men ofte var lånorda uten synlig genus, enten i ubestemt, singular form, eller

lånordet var en del av et sammensatt ord, og den tilhørende morfologien var ikke styrt av det lånordet jeg var på utkikk etter. På 12 av de 42 lånorda fikk jeg treff med synlig genus.

Av de utvalgte lånorda har jeg listet opp alle varianter jeg har funnet. Disse finner en **tabell 1** i neste delkapittel.

3.3 Datamateriale

Jeg har valgt å framstille materialet mitt ved å liste opp de engelske lånorda i **tabell 1** på neste side. De 42 lånorda jeg har undersøkt, er nummerert alfabetisk. Først lister jeg opp det engelske lånordet; dette står i standard ordbok-form. I parentes bak lånordet er det referert til de sidene i Haugen (1953) jeg har funnet varianter av lånordet. I neste kolonne kommer en norsk oversettelse. Dette er ikke nødvendigvis den kanoniske norske ekvivalenten, men tilsvarer en mulig spontan oversettelse. Utfordringene med å stadfeste korrekt ekvivalent blir diskutert i 4.4.1. Noen substantiv står oppført med flere enn én ekvivalent. Dette fordi jeg i noen tilfeller anser flere ekvivalenter som like naturlige, se for eksempel lånord nummer 13, *cousin*. Jeg mener *søskenbarn*, *kusine* og *fetter* er alle naturlige, norske oversettelser.

I de to neste kolonnene er funnene mine presentert - én kolonne for funn fra Haugen (1953) og en kolonne for funn fra CANS. Funnene fra Haugen, hentet fra henholdsvis kapittel 19 og 20, listes opp fortløpende. Hvilken informant som har brukt de ulike lånordvariantene, opplyses om i en parentes direkte etter nominalfrasen. Deretter lister jeg opp funnene fra CANS. Det er flere substantiv jeg ikke får treff på i CANS. Som sagt, får jeg i mange tilfeller treff på det gitte substantivet, men substantivet står i en kontekst det er umulig å identifisere genus i, oftest i ubestemt form uten adledd. Jeg får også treff der substantivet er en del av et sammensatt ord, og morfemet og dermed genusgrammatikken står til et annet ord.

Materialet er basert på 80 informanter. Alle informanter er listet opp, men det framgår ikke av denne tabellen hvor mange ganger jeg finner hver enkelt lånordvariant ytret av hver informant. Se kapittel 4.2 for en diskusjon om intra- og interstabilitet.

Tabell 1: Datamateriale				
- funn fra Haugen (1953) og CANS				
Nr.	Engelsk substantiv	Norsk oversettelse	Lånord fra Haugen (1953)	Lånord fra CANS
1.	Aunty (524; 559)	Tante (F.)	æntia (12R5); greitænti mi (10C1); ånklar å æntiar (15P4); onklar å æntiar (13N4)	auntie mi (westby_WI_01gm)
2.	Automobile (512; 541; 559)	Bil (M.)	åtemobiler (11B1); atomobilen (18C1); åtomobiladn (4Q3)	Ingen treff
3.	Barrel (561; 486)	Tønne (F.)	ein liten bæril (14C1); æin bæridl (4Q2)	Ingen treff
4.	Basement (524; 561)	Kjeller (M.)	beismenten (13N4); besmenten (13N5); beismente (15P1)	Treff, men uten genusmarkør
5.	Beer (562)	Øl (M.) og (N.)	den biren (5H4); i bire (6Q3)	Treff, men uten genusmarkør
6.	Bottom (563)	Bunn (M.)	batomen (5E1, 11C6, 5C1, 14D2)	Treff, men uten genusmarkør
7.	Business (566)	Forretning (M.) og (F.)	bisnesen (4L4); sin eien bisnes (14F2)	Treff, men uten genusmarkør
8.	Car (566)	Bil (M.)	ein kar (11B6, 5L2); store, svære kara (14D21);	Treff, men uten genusmarkør
9.	Chance (567)	Anledning (M)	kjænsen (14C2)	Treff, men uten genusmarkør
10.	Corner (570)	Hjørne (N.)	oppå kårna (4K2); bakom kårne (14D4); i samma kårne (15P4); i norvæstre kårna (20P2)	Treff, men uten genusmarkør
11.	Country (570)	Land (N.)	dette køntri (14D4); i disse køntrie (11B6); vilt køntri (10C14); ett fritt køntri (10C14)	Treff, men uten genusmarkør
12.	Court (570)	Rett (M.)	korte (6P2)	Treff, men uten genusmarkør

13.	Cousin (570 – 571)	Søskenbarn (N.), fetter (M.), kusine (F.)	en kâssen (4Q2); kôssen mi (12R5); en kôssen (26P4)	Sekkend kass' n mitt (coon_valley_WI_12gm); kuss' n minn (blair_WI_04gk); kussin mi (coon_valley_WI_06gm); æin kussin (albert_lea_MN_01gk)
14.	Creek (571)	Bekk (M.)	krikkjen (4P1, 4L4); i krikkâm (5F1); krikken (5E1); en krikk (11C2)	Treff, men uten genusmarkør
15.	Crop (571)	Avling (F.)	en svær krap (14D21); goe krapper, krappen (14D4); goe krâppa (5H7)	en tøff krâpp (westby_WI_06gm); en krap (westby_WI_06gm)
16.	Factory (573)	Fabrikk (M.)	på fektrie (5C1); på fæktrie (4H1)	ein [...] fækktri (blair_WI_04gk)
17.	Farm (493 – 495; 499; 529; 538; 540)	Gård (M.)	farmen (6P2, 8M2, 14D3, 18C1); en farm (15P3)	en farm (harmony_MN_01gk, wanamingo_MN_04gk, webster_SD_01gm, westby_WI_01gm, blair_WI_01gm, westby_WI_03gk, coon_valley_WI_03gm); en liten farm (harmony_MN_01gk)
18.	Fence (553; 574)	Gjerde (N.)	æit fens (6P1); fænse (23A4, 4L4);	Treff, men uten genusmarkør
19.	Field (520; 575)	Åker (M.)	fîla (20C3, 4H1, 5H7, 12R3); fîlda (12Q7)	ei field (sunburg_MN_03gm, westby_WI_01gm)
20.	Harvest (579)	Slått (M.)	harvesten (4F2); harvisten (14D14)	Ingen treff
21.	Homestead (498 – 500; 540)	Gård (M.)	en homstedde (8M2); denne homstedden (8M2); homstedden (18C1)	Treff, men uten genusmarkør
22.	Island (581)	Øy (F.)	æin ailend (20Q2)	en ailenn (stillwater_MN_01gm)
23.	Lake (582)	Innsjø (M.)	denne her leken (4F3); leikjen (8M1)	en stor lake (wanamingo_MN_04gk)
24.	Mosquito (585)	Mygg (M.)	mâskiten (7G1); miskita (15P1)	Ingen treff

25.	Office (522)	Kontor (N.)	Åfisen (13N1)	Treff, men uten genusmarkør
26.	Pumpkin (589)	Gresskar (N.)	en panki, pankien (14D4)	Ingen treff
27.	Railroad (590)	Jernbane (M.)	reilråden (11R2); reilråden (26P3); ræilråden (15P1); rællråden (10C1)	Treff, men uten genusmarkør
28.	Reaper (494; 591)	Slåmaskin (M.)	ein riper (5L); en ripper (14D4); den fyste ripern (4L4); dan fyste riparen, riparen (6P2)	Ingen treff
29.	River (591 – 592)	Elv (F.)	en røver (14D4); reveren (4P1); røvern (14D, 20Q2)	Treff, men uten genusmarkør
30.	Road (502; 592)	Vei (M.)	råden (5L3, 20F2, 12Q7, 10C1)	Treff, men uten genusmarkør
31.	Schoolmam (592 – 593)	Lærerinne (F.)	ei skulmamme (18C2); æi skulemamma (15P1)	Ingen treff
32.	Schoolteacher (593)	Lærer (M.)	skultitkjeren (26P3); en [...] skultitkjer (10C4)	Treff, men uten genusmarkør
33.	Settlement (498; 505; 513)	Bosetning (F), settlement (N.)	et airis-settlement (8M2); et nårsk sættelment (10C14); setlamænte, setlamænter (11C1)	en god settlement (westby_WI_03gk); mange norske settlement (albert_lea_MN_01gk); en norsk settlement (north_battleford_SK_02gk)
34.	Stable (554; 597)	Fjøs (N.)	stebeln, stebwann (23A4); i stebeln (4L4); gamle stæblar (4K1)	Ingen treff
35.	Store (531; 598)	Butikk (M.)	på ståre (5G1, 20F1); et lite står (4Q2)	ei store (wanamingo_MN_04gk)
36.	Stove (531; 598 – 599)	Ovn (M.)	ståven (14D4, 25P2, 5H2, 11R1, 4K1)	Treff, men uten genusmarkør
37.	Street (599)	Gate (F.), vei (M.)	striten (14D21); på strita (14D2)	Ingen treff
38.	Tavern (600)	Vertshus (N.)	ait tavan (15P1); eit tavan (10C2); desse tæverna (14D2)	Ingen treff

39.	Township (602)	Bydel (M.), område (N.)	dette taonsjippe (5F1); taonsjippe (4P1)	ett tåvnsjipp (flom_MN_01gm)
40.	Train (522; 602)	Tog (N.)	treina (14F2); treine (20Q2); trine (13N1)	Treff, men uten genusmarkør
41.	Trunk (508)	Koffert (M.)	tronken (10N1)	en stor trunk (stillwater_MN_01gm)
42.	Turkey (603)	Kalkun (M.)	den tørkien (6P1); ein tørki (4L4)	Treff, men uten genusmarkør

Det er disse 42 lånorda med alle sine genusvarianter jeg legger til grunn når jeg i neste kapittel skal teste hypotesene mine. Gjennom ulike analyser av datamaterialet vil jeg forsøke å svare på hvordan de engelske lånorda får norsk genus.

4. Analyse

I dette kapittelet vil jeg behandle selve problemstillingen til oppgava mi, nemlig hvordan engelske substantiv som lånes inn i en norsk struktur, får genus. Jeg har dannet meg fire hypoteser som forhåpentligvis vil gi svar på dette. Disse blir kort presentert i delkapittel 4.1. Deretter behandler jeg hver hypotese hver for seg i 4.2 – 4.5. Til slutt ser jeg på resultatene under ett og diskuterer dem i 4.6.

4.1 Presentasjon av hypoteser

Siden det engelske språket ikke kategoriserer substantivene sine i to eller flere genuskategorier, har engelske substantiv som lånes inn i genusspråk, vært av stor interesse for forskere. Det er blitt publisert lister over engelske lånord med sine nye genus, og flere har forsøkt å fastslå hvordan språkbrukerne tildeler lånorda genus (Hjelde, 1996); dette skal jeg også forsøke å finne svar på. Jeg har fire hypoteser, der den ene blir splittet i to. De tre første hypotesene er mulige løsninger på hvordan de engelske lånorda får genus. Den fjerde hypotesen er av litt mer generell karakter, se 4.5. Hypotesene mine er som følger:

(19) Hypoteser:

- 1) *Genustilordninga i amerikanorsk er tilfeldig*
- 2) *Default-hypotesen*
 - a. *Et genus har forrang, og alle lånord får dette genuset*
 - b. *Alle lånord får samme genus, med unntak av lånord som refererer til biologisk kjønn: biologisk hunkjønn får grammatisk femininum*
- 3) *Oversettelseshypotesen: lånorda får samme genus som den norske ekvivalenten*
- 4) *Forenklingshypotesen: lånorda får genus commune eller nøytrumsgenus*

Disse hypotesene blir drøftet i de neste delkapitlene (4.2 – 4.5). Først vil jeg gi ei tolkning av hver enkelt hypotese, og stadfeste hva som skal til for å bekrefte eller falsifisere den. Deretter undersøker jeg om hypotesen blir støttet eller svekket av funna mine.

Før jeg diskuterer hypotesene, vil jeg presentere en oversikt over hvordan genus fordeler seg i datamaterialet. I **tabell 2** har jeg listet opp de 42 lånorda, med mulige norske ekvivalenter etter skråstreken, og her kan en se fordelingen av de 168 genusvariantene jeg har funnet. Til hvert lånord står det hvor mange varianter det finnes av maskulinum (M),

femininum (F) og nøytrum (N) for det gjeldende ordet.⁶ Se **tabell 1** for adledd og suffikser på hvert enkelt lånord, som gjør at en kan identifisere genus.

Tabell 2: produksjon av genus på hvert enkelt lånord				
Nr.	Lånord med norsk oversettelse	M	F	N
1	Aunty/ Tante	2	3	
2	Automobile/ Bil	3		
3	Barrel/ Tønne	2		
4	Basement/ Kjeller	2		1
5	Beer/ Øl	1		1
6	Bottom/ Bunn	4		
7	Business/ Forretning	2		
8	Car/ Bil	3		
9	Chance/ Anledning	1		
10	Corner/ Hjørne			4
11	Country/ Land			4
12	Court/ Rett			1
13	Cousin/ Søskenbarn – fetter – kusine	4	2	1
14	Creek/ Bekk	5		
15	Crop/ Avling	6		
16	Factory/ Fabrikk	1		2
17	Farm/ Gård	19		
18	Fence/ Gjerde			3
19	Field/ Åker		9	
20	Harvest/ Slått	2		
21	Homestead/ Gård	3		
22	Island/ Øy	2		
23	Lake/ Innsjø	3		
24	Mosquito/ Mygg	1	1	
25	Office/ Kontor	2		
26	Pumpkin/ Gresskar	2		
27	Railroad/ Jernbane	4		
28	Reaper/ Slåmaskin	6		
29	River/ Elv	4		
30	Road/ Vei	4		
31	Schoolmam/ Lærerinne		2	
32	Schoolteacher/ Lærer	2		
33	Settlement/ Bosetning - område	3		4
34	Stable/ Fjøs	9		
35	Store/ Butikk		1	3
36	Stove/ Ovn	6		
37	Street/ Gate - vei	2		
38	Tavern/ Vertshus			3
39	Township/ Bydel - område			3
40	Train/ Tog			3
41	Trunk/ Koffert	4		
42	Turkey/ Kalkun	3		

⁶ I åtte av tilfellene er det verre å kategorisere genus. Dette er stort sett flertallsvarianter som ender på *-a*, eksempelvis ”store, svære kara” (14D21), ”goe kråppa” (5H7) og ”treina” (14F2). Jeg har kategorisert disse ut i fra skjønn.

4.2 Hypotesen om tilfeldig genus

Med utgangspunkt i at engelske substantiv ikke har genus, kan en tenke seg at ethvert engelsk substantiv kan ta et hvilket som helst genus når det lånes inn i genusspråk, i dette tilfellet maskulinum, femininum eller nøytrum. Slik kan en også tenke seg at ethvert engelsk substantiv kan ta et nytt genus fra gang til gang, altså at det ikke tildeles et fast genus og at dette holder seg stabilt, men at det varierer for hvert substantiv, for hver språkbruker og mellom språkbrukerne. Dermed foreslår jeg som en mulig hypotese at genustilordninga er *tilfeldig*. Med denne hypotesen skal en forvente stor variasjon, og at forekomsten av genusa nærmest skjer anarkistisk. Dersom jeg finner dette, vil det kunne bekrefte hypotesen. Jeg vil kunne falsifisere hypotesen dersom jeg finner belegg for at genustilordninga er stabil eller relativt stabil.

Det viser seg at genus tilordna engelske lånord i amno er overraskende uniform. Hjelde (1996: 297) skriver at "[t]here is hardly any variation from person to person or from settlement to settlement". At det er lite variasjon fra person til person og mellom de ulike bosetningene, har jeg selv funnet belegg for. I utgangspunktet tenkte jeg at genustilordninga i større grad skulle være ustabil, gitt dialektvariasjoner og at de norske substantiva ikke er transparente (se innledninga). I 4.2.1 og 4.2.2 vil jeg diskutere henholdsvis intrastabilitet, det vil si stabilitet på lånord hos hver enkelt språkbruker, og interstabilitet, det vil si stabilitet på lånord mellom språkbrukerne. Dette danner grunnlaget for diskusjonen om hvorvidt genus blir tilordna tilfeldig eller om det forholder seg stabilt.

4.2.1 Intrastabilitet

For å finne evidens for intrastabilitet, stabilitet i genus på lånord innad hos hver enkelt språkbruker, må jeg finne at en informant ytrer et gitt lånord med stabil genusvariant to eller flere ganger. I **tabell 3** på neste side har jeg samlet alle eksempla jeg har funnet på intrastabilitet. Først lister jeg opp lånordet, deretter opplyser jeg om hvor mange ganger dette lånordet har blitt ytret med stabil genusvariant av hver enkelt informant. Det framgår også i tabellen hvilket genus hvert enkelt tilfelle har.

Tabell 3: oversikt over intrastabilitet				
Nr.	Lånord	Antall tilfeller	Genus	Informant
1	Country	2	N	10C14
2	Crop	2	M	14D4
3	Crop	2	M	westby_WI_06gm
4	Farm	3	M	6P2
5	Farm	3	M	18C1
6	Farm	2	M	8M2
7	Farm	3	M	harmony_MN_01gk
8	Field	2	F	12R2
9	Field	2	F	12Q7
10	Homestead	2	M	8M2
11	Office	2	M	13N1
12	Pumpkin	2	M	14D4
13	Reaper	3	M	6P2
14	Stable	7	M	23A4
15	Stove	2	M	14D4
16	Trunk	3	M	10N1
17	Turkey	2	M	6P1

Totalt har jeg brukt 80 forskjellige informanter for å innhente data i denne oppgaven. 14 av disse viser påvisbar intrastabilitet, noe som tilsvarer 17,5 % av informantene. Tre av informantene (6P2, 8M2 og 14D4) viser stabilitet på to lånord; jeg har likevel bare talt dem én gang. Jeg finner ikke evidens for at de som har produsert et lånord to eller flere ganger har brukt en annen genusvariant på samme lånord. Altså er det 100 % utslag på intrastabilitet hos de nevnte informantene. Hos resten av de 66 informantene finner jeg kun eksempel på at de har ytret et gitt lånord én gang. Disse informantene kan jeg derfor ikke si noe om i denne sammenhengen. Selv om grunnlaget er litt lite, ser jeg på den påvisbare stabiliteten de 14 informantene viser, som en indikasjon på at genus i anno er grunnleggende intrastabilt.

4.2.2 Interstabilitet

En har interstabilitet dersom genus på lånorda er stabile mellom språkbrukerne. Evidens for interstabilitet finner jeg dersom to eller flere informanter har ytret samme lånord med samme genus, og lånordet ikke finnes (i empirien) med andre genusvarianter. De lånorda som har flere etablerte genusvarianter, og de som jeg kun har ett eksempel på, eller som kun én informant har ytret flere ganger, faller utenfor. Selv om en informant har produsert denne varianten flere ganger, teller jeg informanten kun én gang. I **tabell 4** lister jeg opp alle lånorda

jeg finner evidens for er interstabile. For hvert lånnord opplyses det om hvor mange informanter som har samme genusvariant, og hvilket genus det er snakk om.

Tabell 4: oversikt over interstabilitet			
Nr.	Lånnord	Antall informanter	Genus
1	Automobile	3	M
2	Barrel	2	M
3	Bottom	4	M
4	Business	2	M
5	Car	3	M
6	Corner	4	N
7	Country	3	N
8	Creek	5	M
9	Crop	5	M
10	Farm	12	M
11	Fence	3	N
12	Field	7	F
13	Harvest	2	M
14	Homestead	2	M
15	Island	2	M
16	Lake	3	M
17	Railroad	4	M
18	Reaper	4	M
19	River	4	M
20	Road	4	M
21	Schoolmam	2	F
22	Schoolteacher	2	M
23	Stable	3	M
24	Stove	5	M
25	Street	2	M
26	Tavern	3	N
27	Township	3	N
28	Train	3	N
29	Trunk	2	M
30	Turkey	2	M

30 av 42 lånnord er interstabile, noe som tilsvarer 71,4 %. Dette er et relativt høyt antall.

Åtte av lånnordene har flere genusvarianter. Lånnordet ”beer” er ett av dem, men siden dette er et massesubstantiv, og en også i europeisk norsk skiller mellom ”den spesifikke ølen (M)” og ”det generelle ølet (N)”, regner jeg ikke tilfellet som ustabil. Lånnordet ”beer” blir mer inngående diskutert i 4.6. Dermed er 7 av 42 lånnord ikke interstabile, noe som tilsvarer 16,7 %. At det finnes unntak er naturlig gitt variasjonene i dialektene i både europeisk norsk og i amno. Dessuten må en ta høyde for at språkbrukere gjør feil innimellom.

Eksempel på variasjon ser en i (20). I likhet med eksemplene i 2.3 lister jeg først opp det engelske substantivet; dette står i kursiv. Deretter kommer lånordeksempelet; jeg har uthevet genusmarkørene. Nummeret i parentes som følger nominalfrasen refererer til informanten. Under hvert enkelt eksempel følger en norsk oversettelse.

- (20) a. *Basement*
 beismenten (13N4) (DEF.SG.M.)
 beismente (15P1) (DEF.SG.N.)
 kjelleren
- b. *Factory*
 på fektrie (5C1) (DEF.SG.N.)
 på fabrikk
ein [...] fækktri (blair_WI_04gk) (INDF.SG.M.)
 en fabrikk
- c. *Store*
et lite står (4Q2) (INDF.SG.N.)
 en liten butikk
ei store (wanamingo_MN_04gk) (INDF.SG.F.)
 en butikk

I (20a) og (20b) ser en av suffiksene, henholdsvis *-en* og *-e(t)*⁷, at de engelske lånordene ”basement” og ”factory” har både maskulinum og nøytrumsgenus. I (20c) har ”store” både nøytrumsgenus og femininum.

Fire lånord (9,5 %) har jeg kun ett eksempel av, eller er produsert to eller flere ganger av kun én informant. Disse har jeg derfor ikke belegg for å si noe om i denne sammenhengen.

Som en ser av tabellene, er genus i amno langt på vei stabilt, og jeg kan slik bekrefte Hjeldes (1996) utsagn om at genus i amno er overraskende uniformt. Av de intrastabile variantene jeg har funnet, får jeg 100 % utslag for hver språkbruker, og 71,4 % av lånorda er interstabile. Dette er gode indikasjoner på stabilitet, og hypotesen om at genus i amno blir tilfeldig tilordnet, kan slik tilbakevises.

⁷ I norsk skriftspråk er den bestemte formen av substantiv i nøytrum markert med suffikset *-et*. Siden empirien er basert på transkribert tale, faller denne *t*-lyden i nøytrumsord ofte bort. Derfor har jeg valgt å skrive den i parentes, for å understreke nøytrumssuffikset.

4.3 Default-hypotesen

Hypotesen om et default-genus som styrer genustilordninga i amno, er et annet tenkt tilfelle. Default-hypotesen går ut på at det finnes et genus som har forrang og overstyrer de andre genusa i genustilordninga. Hva som er default-genus i et gitt språk, er i følge Steinmetz (1985) det genuset flest substantiv blir tildelt. Beito (1954) er en av få som har dokumentert genusfordelinga i norsk, og i nynorsk fant han at 41 % av substantiva har maskulint genus, og er slik i overtall; 31 % av det nynorske vokabularet har feminint genus, mens 26 % har nøytrumsgenus. Trosterud (2001) har også funnet en overtallighet av maskulint genus i nynorsk: av 31500 substantiv listet opp i *Nynorskordboka*, er 52 % maskuline, 32 % feminine og 16 % har nøytrumsgenus. Slik er maskulinum default-genus i norsk; dersom ingenting tilsier noe annet, er norske substantiv maskuline (Trosterud, 2001). Siden nynorsk er det skriftspråket som ligger nærmest norske dialekter, velger jeg å bruke disse tallene som grunnlag for genusfordeling i europeisk norsk i denne oppgaven. Likevel, det må igjen nevnes at det finnes variasjoner i genus i norske dialekter og standard skriftspråk.

4.3.1 Default-hypotesen der et genus har forrang

Med denne hypotesen mener jeg at det skal finnes et default-genus som har forrang framfor alle andre genus, som kan forstås slik at det er dette genuset som blir tilordnet hvis det ikke finnes en regel som sier at et annet genus skal tilordnes. Som skrevet over er maskulinum default-genus i norsk. Dermed kan vi tenke oss at *alle* de engelske substantiva som lånes inn i en norsk struktur, blir tilordnet maskulint genus, i kraft av at de er engelske, og at maskulinum er default-genus. Dette betyr igjen at det ikke skal finnes lånord med hverken feminin- eller nøytrumsgenus.

I **tabell 2** ser en at hypotesen om at alle lånord får maskulint genus ikke stemmer; alle tre genusa er representert. Det finnes helt klare tall fra flere kilder som viser at det i amno eksisterer et tregenusssystem. Fra sine feltundersøkelser fant Haugen (1953) denne fordelinga av genus tilordna engelske lånord i amno: 72 % maskulinum, 11 % femininum og 17 % nøytrum. Hjelde (1996) har denne fordelingen basert på sine undersøkelser: av 702 engelske substantiv som var lånt inn i norsk trønderdialekt, kunne han identifisere genus på 610 av dem. 70,7 % hadde maskulint genus, 10,5 % hadde feminint genus og 15,7 % hadde nøytrumsgenus. Disse tallene sammenfaller med hverandre, og viser tydelig at både feminin- og nøytrumsgenus er tilstede. Av de 42 lånorda jeg har hentet fra Haugen (1953), har jeg i Haugen og CANS identifisert til sammen 168 genusvarianter. Genus fordeler seg her slik:

69,6 % har maskulint genus, 10,7 % har feminint genus og 19,6 % har nøytrumsgenus. Selv om jeg finner en noe høyere andel av nøytrumsgenus, ser en at også mine tall sammenfaller med de foregående. Dette er evidens for at default-hypotesen ikke stemmer.

Faktisk har omtrent en tredjedel av de engelske lånorda i amno et annet genus enn maskulinum. Nedenfor i (21) ser en eksempel på lånord som ikke får maskulint genus:

- (21) a. *Field*
"ei field" (sunburg_MN_03gm) (INDF.SG.F.)
En åker
- b. *Country*
"ett fritt kontri" (10C14) (INDF.SG.N.)
Et fritt land
- c. *Township*
"dette taonsjippe" (5F1) (DEF.SG.N.)
Denne bydelen

Disse tallene og eksemplene viser tydelig at hypotesen om at det finnes et default-genus for lånord som har forrang foran de andre genusa, ikke stemmer.

4.3.2 Default-hypotesen der et genus har forrang med unntak av lånord som refererer til biologisk kjønn

Denne hypotesen går ut på at maskulinum fortsatt er default-genus, og at alle lånord får maskulinum, med unntak av lånord som refererer til biologisk kjønn; disse får enten grammatisk maskulinum eller grammatisk femininum. Eksempel på dette ser en i (22):

- (22) a. *Aunty*
"æntia" (12R5) (DEF.SG.F.)
Tanta
- b. *Schoolmam*
"ei skulmamme" (18C2) (INDF.SG.F.)
Ei lærerinne

Både *aunty* og *schoolmam* er substantiv som er assosiert med biologisk hunkjønn, og i (22a – b) har disse fått grammatisk genus, i tråd med hypotesen.

Med maskulinum som default-genus og biologisk kjønn som unntak, skal en ikke forvente å finne nøytrumsgenus i det hele tatt dersom hypotesen stemmer. Vi vet at 19,7 % av datamaterialet har nøytrumsgenus, og at dette dermed ikke stemmer. Eksempel på nøytrumsgenus ser en i (23):

- (23) a. *Fence*
"æit fence" (6P1) (INDF.SG.N.)
Et gjerde
- b. *Settlement*
"et nårsk sættelment" (10C14) (INDF.SG.N.)
Et norsk bosetningsområde
- c. *Train*
"treine" (20Q2) (DEF.SG.N.)
Toget

Med en fordeling på 69,6 % maskulinum, 10,7 % femininum og 19,7 % nøytrumsgenus, ser en at det norske tregenusssystemet eksisterer i amno; lånorda blir tildelt genus på en systematisk og regelbundet måte. Hypotesene om default-genus kan slik tilbakevises.

4.4 Oversettelseshypotesen

Tidligere data har vist at det har vært mulig i språk å peke på ulike assosiasjoner fra førstespråket, i dette tilfellet norsk, som grunnlag for genustilordningene. Disse assosiasjonene baserer seg på likheter i enten lyd eller mening, eller en kombinasjon av begge (Haugen, 1953). Andre (blant andre Hjelde 1996) har prøvd å forklare genustilordninga gjennom å foreslå ulike semantiske kategorier som styrer genus, for eksempel egne kategorier for dyr og bygninger. Dette er et svært tidkrevende arbeid, og forutsetter mange regler, og er dermed ikke veldig elegant. Likevel er det viktig å nevne at også Hjelde (1996) foreslår at genustilordning i amno skjer på basis av semantiske og/eller fonologiske assosiasjoner.

En kan si at genus er konvensjonelt bestemt. I et genuspråk må alle substantiv tildeles ett av de genusa som språket stiller til disposisjon, også de substantiva som ikke referer til et biologisk kjønn, noe som gjelder de fleste substantiv i norsk. Disse substantiva kan synes å ha

et villkårlig genus, men i det substantivet har blitt tildelt et genus, pleier det å feste seg. Dette er et argument for at genus er konvensjonelt bestemt.⁸

Assosiasjonsgrunnlaget som Haugen foreslår, og tanken om at genus er konvensjonelt bestemt, er det jeg legger til grunn for denne hypotesen. De engelske substantiva som blir lånt inn i den norske strukturen, får genus tilsvarende den norske ekvivalenten. Dersom dette stemmer, vil det bekrefte hypotesen. Hvis jeg finner lånord som har et annet genus enn den norske ekvivalenten, vil det bryte med hypotesen. Hva en ekvivalent er, og utfordringene med å finne den riktige ekvivalenten, blir diskutert i neste delkapittel.

4.4.1 Problematisering av ekvivalent

I *Bokmålsordboka* er en ekvivalent definert som noe *som har samme verdi eller gyldighet*; ekvivalenter er likeverdige størrelser. Det er utfordrende å angi hva som er korrekt norsk ekvivalent for et engelsk lånord hver enkelt språkbruker. Det er i tillegg vanskelig å fastsette hva som er den korrekte oversettelsen av det engelske substantivet, da det i flere tilfeller kan være flere aktuelle kandidater. Slik er det problematisk å gi eksakte tall som viser fordeling av genus, når flere ekvivalenter kan ha ulik genus. Noen oversettelser er ganske entydige, spesielt i de tilfellene der lånordet refererer til biologisk kjønn (tante, lærer, lærerinne), men som jeg har forklart i teorikapittelet (2.2.1), har de fleste substantiv i norsk ikke noe med biologisk kjønn å gjøre.

Genus i norsk er mer eller mindre fast i skriftspråket, selv om det også her finnes variasjoner. I norsk bokmål skiller en mellom en konservativ og liberal form, der den konservative formen tillater maskulint genus eller genus commune på alle feminine former. Et slikt togenussystem har en i både i Bergen og deler av Oslo, og nylige studier viser en tendens til det samme i Tromsødialekten (Rodina og Westergaard, 2015). Sammenligner en genus i bokmål og nynorsk, ser en også forskjeller. I norsk talespråk er variasjonene enda større, med alle sine geografiske, sosiale og etniske varieteter (se Mæhlum og Røyneland 2012 for mer informasjon om det norske dialektlandskapet i Norge). En rask undersøkelse i min egen stue (jeg er selv nordmøring, samboeren min er fra fra Hedmark, og sønnen min er en hybrid av trøndersk, dialektene brukt hjemme, og en noe standardisert variant som ligger tett opp mot

⁸ Slik er det en flik av sannhet i tanken om at genus er en inherent størrelse. Substantiv har semantisk eller normativ betydning som språkbrukere enes om (Nygård & Åfarli, 2015). Jeg argumenterer fortsatt for at genus er en syntaktisk projeksjon i nominalfrasen, i likhet med bestemthet og numerus. Det er kun i et ikke-lingvistisk perspektiv en kan snakke om genus som en inherent, normativ, konseptuell størrelse (Nygård & Åfarli, 2015).

bokmål) viser forskjeller på flere dagligdagse ord. Substantivet ”eple” har i mitt vokabular feminint genus, mens det i *Bokmålsordboka* står oppført med nøytrums-genus; substantivet ”skole” har i samboeren min sitt tilfelle feminint genus, mens det i *Bokmålsordboka* har maskulint genus.⁹ Disse utallige dialektvariasjonene som bryter med standard skriftspråk, og i tillegg alle variasjonene i skriftspråket, vil ha betydning for hva som er en såkalt korrekt ekvivalent. Slik baserer denne hypotesen seg først og fremst på mine subjektive tolkninger av oversettelsen.

4.4.2 Oversettelseshypotesen: analyse

Av de 42 lånorda jeg har undersøkt, finner jeg varianter av 8 lånord som bryter med oversettelseshypotesen. I noen tilfeller er det kun én informant som har produsert en variant av et gitt lånord som bryter med hypotesen, men det er også tilfeller der flere informanter bruker genus som jeg mener bryter med den norske ekvivalenten. I tillegg finnes det i noen tilfeller varianter av de 8 lånorda som *ikke* bryter med oversettelseshypotesen. 20 av 168 genusvarianter bryter med oversettelseshypotesen, noe som tilsvarer 11,9 %.

Jeg har valgt å kun trekke frem eksempel som ikke støtter hypotesen. Disse blir listet opp i (24). Det engelske lånordet står i kursiv. Under lånordet lister jeg opp den norske ekvivalenten; i parentes som følger ser en hvilket genus det har. Deretter lister jeg opp eksempel jeg mener bryter med hypotesen. Genusmarkører er også her uthevet.

- (24) a. *Aunty*
 Norsk ekvivalent: tante (F)
 ”onklar å æntiar” (13N4) (INDF.PL.M.)
 ”ånklar å æntiar” (15P4) (INDF.PL.M.)
- b. *Basement*
 Norsk ekvivalent: kjeller (M)
 ”beismente” (15P1) (DEF.SG.N.)

⁹ Sønnen min er upålitelig i denne sammenhengen, da han kun er fire år, og ikke har en fullt utviklet genusgrammatikk. Rodina og Westergaard (2015) har gjennom eksperiment funnet at norske barn har genussystemet på plass rundt syvårsalderen. Genus blir vanligvis tilegnet rundt treårsalderen i språk med et transparent genussystemet; det er mangelen på dette som gjør at det skjer så seint i norsk (Lohndahl og Westergaard, 2016).

c.	<i>Field</i>	
	Norsk ekvivalent: åker (M)	
	”filda” (12Q7)	(DEF.SG.F.)
	”fila” (20C3, 4H1, 5H7, 12R3)	(DEF.SG.F.)
	”ei field” (sunburg_MN_03gm, westby_WI_01gm)	(INDF.SG.F.)
d.	<i>Island</i>	
	Norsk ekvivalent: øy (F)	
	”æin island” (20Q2)	(INDF.SG.M.)
	”en ailennd” (stillwater_MN_04gk)	(INDF.SG.M.)
e.	<i>Mosquito</i>	
	Norsk ekvivalent: mygg (M)	
	”miskita” (15P1)	(DEF.SG.F.) ¹⁰
f.	<i>Office</i>	
	Norsk ekvivalent: kontor (N)	
	”åfisen” (13N1)	(DEF.SG.M.)
g.	<i>Pumpkin</i>	
	Norsk ekvivalent: gresskar (N)	
	”en panki” (14D4)	(INDF.SG.M.)
	”pankien” (14D4)	(DEF.SG.M.)
h.	<i>Store</i>	
	Norsk ekvivalent: butikk (M), varehus (N), lager (N)	
	”ei store” (wanamingo_MN_04gk)	(INDF.SG.F.)

Her har jeg listet opp de eksempla som jeg mener har et annet genus enn den norske ekvivalenten. I tillegg har noen av informantene ytret samme variant flere ganger, se **tabell 3** om intrastabilitet. Til sammen er det, som nevnt, 20 av 168 genusvarianter som skiller seg fra den norske ekvivalenten, og dermed bryter med oversettelseshypotesen.

Som en ser av eksemplene, har alle de engelske lånorda jeg viser her et annet genus enn den norske ekvivalenten, og de svekker slik hypotesen om en oversettelse basert på assosiasjon til europeisk norsk. Likevel er det en høy andel av lånorda og deres tilhørende genusvarianter som bekrefter hypotesen, henholdsvis 148 av dem, noe som tilsvarer 88,1 %.

¹⁰ Haugen (1953: 585) lister opp denne formen av *mosquito* med feminint genus. Suffikset *-a* i ”miskita” kunne potensielt vært ei flertallsending, og lånordet kunne slik potensielt hatt et annet genus, men her følger jeg Haugens notering.

Dette er en indikasjon på at det konvensjonelle i det norske substantivet i stor grad kan være med på å bestemme genustilordninga i amno.

I forrige delkapittel diskuterte jeg utfordringene med å bestemme hva en passende ekvivalent er, noe som gjør det utfordrende å undersøke denne hypotesen. Et annet viktig aspekt som har innvirkning på om hypotesen i det hele tatt er rimelig i utgangspunktet, er at en må tenke seg at de ulike språkbrukerne bruker lånord nettopp fordi de ikke kan eller husker det tilsvarende norske ordet. Det ville i så fall være urimelig om et (tenkt eller ikke-eksisterende) tilsvarende norsk substantiv skulle bestemme genus til det engelske substantivet.

4.5 Forenklingshypotesen

Innledningsvis skreiv jeg at denne hypotesen er av en litt annen natur enn de andre hypotesene. Mens de tre andre spesifikt prøver å gi en forklaring på hvordan genus blir tilordna de engelske lånorda, har denne hypotesen sammenheng med den generelle tendensen til at tregenussystemet muligens er på vei til å bli et togenussystem – at det skjer en forenkling i språket. Lohndahl og Westergaard (2016) har gjennom nyere forskning,¹¹ basert på data fra 50 informanter i CANS, funnet betydelig overgeneralisering av den maskuline formen vedrørende norske substantiv i amno. Dette har vist seg å påvirke både det feminine genuset og nøytrumsgenuset.

Denne hypotesen går ut på at femininum har smeltet sammen med maskulinum og formet et genus commune (C), men at nøytrumsformen fortsatt er bevart. I (25) ser en eksempel på lånord med både maskulint og feminint genus. Det kan tenkes at dette er evidens for at den feminine formen taper terreng til den maskuline formen, og at det foregår en forenklingsprosess.

- (25) a. *Aunty*
"auntie **mi**" (westby_WI_01gm) (DEF.SG.F.)
Tanta mi
"onklar å æntiar" (13N4) (INDF.PL.M.)
Onkler og tanter

¹¹ De har undersøkt genus på norske substantiv i amno, i motsetning til hva denne oppgaven undersøker, nemlig genus på engelske substantiv lånt inn i amno. Likevel ser jeg funna deres som verdifulle, og at de har en overføringsverdi.

b. <i>Mosquito</i>	
”miskita” (15P1)	(DEF.SG.F.)
”måskiten” (7G1)	(DEF.SG.M.)
Myggen	

Av hypotesen skulle en forvente at det ikke finnes feminine genusformer. Dette vet vi nå at ikke stemmer, og hypotesen kan på bakgrunn av det tilbakevises. Vi vet at 10,7 % av lånorda har feminint genus. De er helt klart i mindretall, men utgjør en betydelig andel. Likevel er nok hypotesen om forenkling riktig et stykke på vei; det stemmer at maskulinum blir overgeneralisert vedrørende norske substantiv i amno (Lohndahl & Westergaard, 2016), og en kan se dette som en indikasjon på en forenklingsprosess.

Lohndahl og Westergaard (2016) finner at årsaken til overgangen fra et tregenusssystem til et togenussystem som en ser skjer i noen norske dialekter, eksempelvis i tromsødialekten, hovedsakelig skyldes sosiolingvistiske faktorer, dette være seg språkkontakt og/eller prestisjen som er linket til den konservative bokmålsvarianten. Synkretismen mellom den maskuline og feminine formen i konservativt bokmål vil derfor spille inn. I europeisk norsk hevder de at det er mangelfull tilegnelse av genussystemet som er årsak til at dette skjer. I amno antyder de derimot at det er slitasje (*attrition*) som er årsaken til overgeneraliseringen av den maskuline formen. De mener at slitasje i språket kan føre til bortfall av genus (Lohndahl og Westergaard, 2016). Dermed er fullstendig bortfall av genussystemet i amno et tenkt tilfelle på sikt.

Denne forenklinga er også et resultat av at amerikanorsk er på vei til å forsvinne helt (Johannessen og Salmons, 2012), som jeg nevnte innledningsvis. ”Eit språk dør i det sekundet ingen snakkar dette språket lenger. Men i dei siste fasane før det dør ut, går det gjennom prosessar som mellom anna resulterer i forenkla morfologi” (Kristoffersen, 2005: 456). Her har vi evidens for nettopp forenkla morfologi.

4.6 Diskusjon

Etter gjennomgangen av hypotesene i de foregående delkapitlene, ser en nå hvilke forhold som gjør seg gjeldende for genustilordninga til engelske substantiv i amerikanorsk.

Hypotesen om tilfeldig genus kunne tilbakevises gjennom stadfestingen om at tilordninga er relativt stabil. Hos 14 av informantene, noe som tilsvarer 17,5 %, finner jeg intrastabilitet. De resterende informantene kan jeg ikke si noe om, da de har ytret et lånord

kun en gang. 71,4 % av lånorda er interstabile. Selv om datamaterialet mitt er ganske lite, er dette tendenser som langt på vei bekrefter Hjeldes (1996) utsagn om at det er lite genusvariasjon i amno, både hos hver enkelt språkbruker, fra person til person og mellom de ulike bosetningene.

Default-hypotesen, der et genus har forrang og overstyrer de andre genusa i genustilordninga, eller der et genus har forrang og overstyrer med mindre det er tilfeller med biologisk kjønn som gir grammatisk genus, har også blitt tilbakevist. Haugen (1953) har funnet denne fordelingen av genus på engelske lånord i amno: 72 % maskulinum, 11 % femininum og 17 % nøytrum. Hjeldes (1996) fordeling etter hans undersøkelser er cirka lik, og genus i materialet mitt fordeler seg med henholdsvis 69,6 % maskulinum, 10,7 % femininum og 19,7 % nøytrum. Rundt en tredjedel av materialet har et annet genus enn maskulinum, og det tilbakeviser hypotesen om et diktatorisk default-genus for lånord. Dessuten er det en stor andel nøytrumsgenus, og hypotesen om biologisk kjønn som unntak, er også blitt tilbakevist.

Når det gjelder oversettelseshypotesen synes den å være overveiende riktig, når en ser bort i fra de tilfellene som faller utenom. Kun 20 av 168 genusvarianter bryter med hypotesen. Det vil si at så mange som 88,1 % av lånorda har samme genus som den norske ekvivalenten. Men hvorfor er det slik? Jeg vil her argumentere for en variant av oversettelseshypotesen, men i en ny utforming:

I delkapittel 4.4 skrev jeg at genus er konvensjonelt bestemt, og at substantiv i et genuspråk må tildeles et genus som språket stiller til disposisjon, også de substantiva som ikke refererer til et biologisk kjønn, noe som gjelder de fleste substantiva i norsk. Slik kan en si at substantiv har både en normativ og semantisk betydning, men at det ikke er ordet eller substantivet i seg selv om er ”bærer” av denne semantikken, men heller ordet som del av en kategorisering av verden. Oversettelseshypotesen fokuserer på hvert enkelt lånord og dets ekvivalent, noe som gjør at effekten av hypotesen er riktig, men det er det generelle genuskategoriseringssystemet som er essensen i tilordninga.¹²

Hvordan foregår egentlig denne tilordninga? Det synes som at biologiske referenter får tilsvarende grammatisk genus. Slik kan en si at det er menneskets fysiske attributt, det vil si biologisk kjønn, som signaliserer grammatisk genus. Substantiv som assosieres med biologisk hankjønn eller hunkjønn, får tilsvarende grammatisk maskulint eller feminint genus. Hva så med substantiva som har konvensjonelt bestemt genus, og ikke refererer til et biologisk

¹² Slik jeg tolker Nygård & Åfarli (2015).

kjønn? Trosterud (2001) foreslår blant annet at maskuline kjønnsorgan og andre avlange organ har maskulint genus, mens kvinnelige kjønnsorgan og hull har feminint genus. Denne metaforiske tilnærminga til objekter er ikke ny. Aasen nevner tidlig at ord for topper, objekter som så og si buler, har maskulint genus, mens ord for søkk, eller som går innover, har feminint genus (1965 [1985]).

Antagelsen om at det er en korrelasjon mellom ordets form og mening, er kontroversiell. Hva ord refererer til, og hvilket genus hvert substantiv får, er tilsynelatende tilfeldig. Man kan ikke forutse en referent av å bare høre et ord; i hvilken grad ethvert ord er meningsbærende, avhenger av hvor konkret ordet er, men det som er sikkert, er at ingen ord eksisterer uten semantikk (Magnus, 2001). Den ikoniske effekten av et ord, og hva ordet metaforiske refererer til, er konvensjonelt bestemt. I de neste avsnittene viser jeg dette mer konkret gjennom å vise eksempel på lånord som refererer til biologisk kjønn og lånord som har konvensjonelt bestemt genus.

I empirien finner jeg lånordet *cousin* med tre ulike genus. I norsk har vi substantiva *fetter* (M), *kusine* (F) og *søskenbarn* (N) – alle representerer det samme, men refererer til ulike biologiske kjønn og har dermed ulik genus. I engelsk har en ikke forskjellige substantiv som skiller dette, og den engelske ekvivalenten *cousin* differensieres ut i fra hva det refererer til, eksempelvis ”he is my cousin/han er fetteren min” og ”she is my cousin/hun er kusina mi”. Dette gjelder også i amno. Differensieringa av lånordet *cousin* er et resultat av det konseptuelle kategoriseringssystemet; enten refererer det til hun- eller hankjønn. I (26) ser en genusvarianter av *cousin* hentet fra datamaterialet mitt:

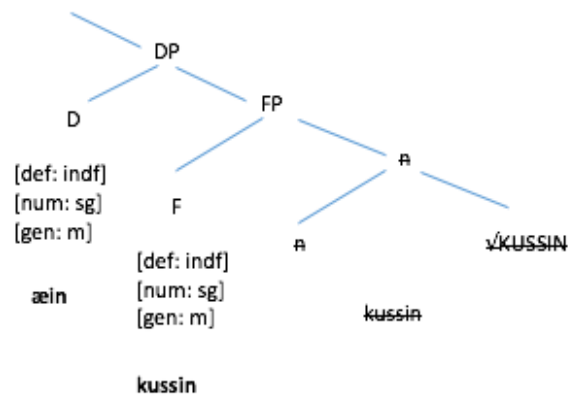
(26)	a.	” en kåssen” (4Q2)	(INDF.SG.M.)
	b.	” en køssen” (26P4)	(INDF.SG.M)
	c.	” æin kussin” (albert_lea_MN_01gk)	(INDF.SG.M.)
	d.	”køssen mi ” (12R5)	(DEF.SG.F.)
	e.	”kussin mi ” (coon_valley_WI_06gm)	(DEF.SG.F.)
	f.	”sekkend kass´n mitt ” (coon_valley_WI_12gm)	(DEF.SG.N.)

I disse tilfellene vil jeg argumentere for at det ikke er ordet i seg selv, og den norske ekvivalenten, som styrer genustilordninga, men at det er det substantivet konseptuelt refererer til som gir genus. Av adledda ser en at (26a – c) refererer til hankjønn og får maskulint genus, (26d – e) refererer til hunkjønn og får feminint genus, og (26f) refererer til ”det andre

søskenbarnet mitt”. I sistnevnte eksempel virker ikke kjønn å være relevant, og en ser av possessiven at lånordet har nøytrumsgenus.

I struktur (27) viser jeg hvordan lånordet ”kussin” i nominalfrasen ”æin kussin” (26c) får maskulint genus.

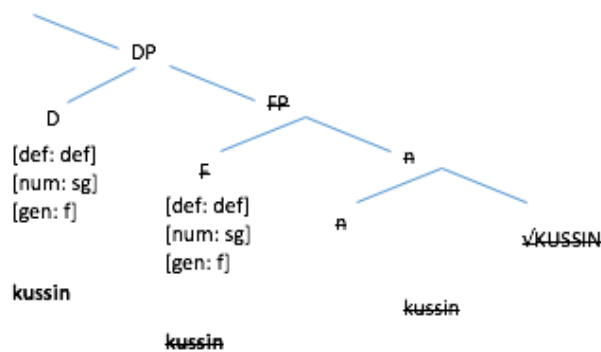
(27)

Lånordet ”kussin” settes inn som stamme, n. Det er her referansen til selve substantivet bestemmes. ”Kussin” har her semantisk betydning - lånordet refererer til en hankjønnskategori, nærmere bestemt et hankjønnssøskenbarn. Stammen flytter ut av kjernen og opp i den funksjonelle projeksjonen, FP, hvor substantivet får maskulint genus, i tråd med hva det representerer. Slik blir den konseptuelle referansen til biologisk kjønn transformert til grammatisk genus.

Det samme gjelder i tilfeller hvor *cousin* refererer til et hunkjønn. I (26e) ser en av adleddet *mi* at lånordet har fått feminint genus. I eksempel (28) viser jeg hvordan nominalfrasen, ”kussin mi”, strukturelt viser seg:

(28)¹³

Stammen ”kussin” refererer til hunkjønn, og det konseptuelle i lånordet gjør at det får feminint genus i FP. Her har lånordet flyttet opp til DP, siden D i nominalfrasen må ha innhold for at den skal være synlig (Julien, 2005).

Med disse eksempla ser en hvordan det konseptuelle kategoriseringssystemet styrer genustilordninga. Som jeg skrev er effekten av oversettelseshypotesen riktig, men denne nye utforminga gir et mer korrekt bilde av hvordan dette faktisk skjer.

Et annet eksempel jeg vil trekke fram for å belyse betydningen av det konseptuelle når det gjelder genustilordning, er lånordet ”beer”. Den norske ekvivalenten er ”øl”. Dette er et massesubstantiv,¹⁴ og i europeisk norsk har en et skille mellom maskulin- og nøytrumsgenus, avhengig av hva massesubstantivet refererer til. Enten refererer det til den generelle massen, og er da utelleg, eller det refererer til en konkret enhet, og er da tellbart. Når det gjelder ”beer” skiller en altså mellom ”det generelle ølet (N)” og ”den bestemte ølen (M)”. Sistnevnte kan for eksempel være et bestemt ølmerke, eller den spesifikke drikkebeholderen, uavhengig av merke. Jeg har funnet dette skillet i amno også, se (29):

- (29) a. ”**den biren**” (5H4) (DEF.SG.M.)
b. ”**bire**” (6Q3) (DEF.SG.N.)

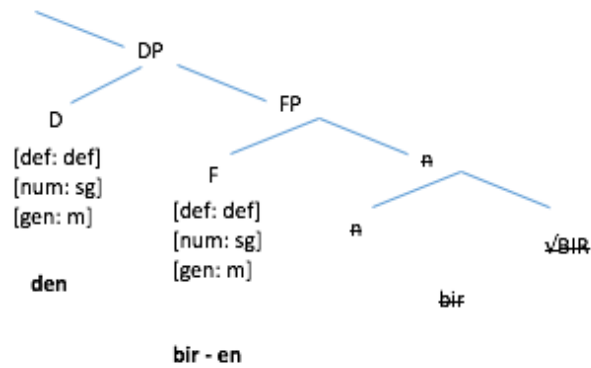
Her kan en se genus som et semantisk virkemiddel for å gi en pekepinn på referansen; genus blir brukt for å gi et hint om semantiske/konseptuelle distinksjoner. I (29a) blir det referert til

¹³ Jeg har valgt å ikke ta med possessiven ”mi” i analysen, da den ikke er nødvendig for analysen, utover at den signaliserer feminin genus, og genus blir gitt i FP. Det er mange måter å analysere possessiver på, se Julien (2005) for eksempel på dette.

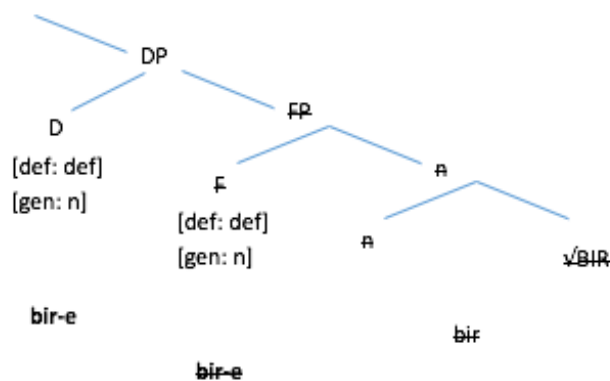
¹⁴ Et massesubstantiv er et utelleg substantiv. Det finnes flere eksempler på dette, blant annet *gull, sølv, luft, vann* og *melk*. Det varierer hvor fleksible de er.

den spesifikke ølen, og lånordet får maskulint genus, i tråd med skillet en har i europeisk norsk. I (29b) blir det referert til øl som masse eller stoff, og lånordet får nøytrumsgenus. I struktur (30) og (31) ser en hvordan henholdsvis (29a) og (29b) strukturelt ser ut:

(30)

(31)

I (31) står ”bire” uten numerusverdi, fordi lånordet er en utelkelig størrelse.

Her ser en to eksempel på hvordan det konseptuelle styrer genustilordninga. I tilfella i (26) refereres det til biologisk kjønn, og konvensjon og semantikk gjør at substantiv i slike tilfeller som regel får tilsvarende genus som det kjønn det refererer til, siden grammatisk genus framfor alt har en biologisk basis. Men med ”beer”-eksempla får en også belyst hvordan det konseptuelle kategoriseringssystemet virker på substantiv som ikke er av biologisk natur. Her vil jeg igjen understreke at effekten av oversettelseshypotesen er riktig, siden mange av lånorda har det samme genuset som den norske ekvivalenten, men med disse eksempla, og spesielt gjennom *cousin*, ser en at det er kategoriseringa og differensieringa av verden, som styrer genustilordninga.

Forenklingshypotesen følger av det samme som jeg har diskutert til nå: en kan si at det skjer forenkling som en følge av at kategorier slås sammen. Fra default-hypotesene vet vi at maskulinum er det mest frekvente genuset. Dermed kan en tenke seg at det som er eller har vært hunkjønns- eller nøytrumskategorier, nå slås sammen med kategorier som styrer maskulint genus. Dette gjelder for både europeisk norsk (Rodina og Westergaard, 2015), og norske og engelske substantiv i amerikanorsk. Hvorfor gjelder forenklinga også de engelske substantiva? Her kan en si at de engelske substantiva i amno oppfører seg slik en kan forvente, på basis av det som skjer med norske substantiv. Dette er en fordel med den nye oversettelsehypotesen, siden referansen til engelske substantiv blir kategorisert med hensyn til grammatisk genus når det engelske ordet lånes inn i ei norsk DP-ramme.

Det er vanskelig å gi et godt svar på *hvorfor* det skjer en forenkling. Som jeg skreiv i delkapittel 4.5, finner Lohndal & Westergaard (2016) at forenklinga av genussystemet i europeisk norsk hovedsakelig skyldes sosiolingvistiske faktorer, og synkretismen mellom det maskuline og feminine genuset i konservativ bokmål spiller inn på sammenslåing av genuskategoriene. I amerikanorsk foreslår de slitasje i norskkompetansen som en mulig årsak. Det en kan si, og se, er *at* det skjer en forenkling. Dette er noe som ofte skjer i språk. Sammenligner en det norrøne språksystemet med dagens moderne norsk, er dette tydelig. Blant annet har vi mistet det norrøne kasussystemet (Torp & Vikør, 2014). Videre kan en spørre seg om denne sammenslåingen av kategorier, altså forenklingen, og slitasje i amerikanorsk vil føre til nedbryting av genussystemet, og til slutt ende med at genus faller helt bort (Lohndal & Westergaard, 2016).

På bakgrunn av dette kan en si at det er den konseptuelle varianten av oversettelsehypotesen og forenklingshypotesen som blir relevante og aktuelle i spørsmålet om hvordan engelske lånord i amerikanorsk får norsk genus.

5. Konklusjon

I amerikanorsk er norsk hovedspråk, og dermed befinner de engelske lånorda seg i en norsk struktur. Dette er forklaringa på hvorfor engelske lånord nødvendigvis må få genus. Dette grammatiske trekket blir tildelt gjennom en egen genusprojeksjon i et norsk DP-skjelett.

Å finne et, og kun ett, godt svar på hvordan genustilegnelsen foregår, har vist seg å være en umulig oppgave. Men gjennom å teste ulike hypoteser om hvordan de engelske lånorda blir tilordnet genus, ser en at det er flere aktuelle svar på og tendenser som påvirker dette. De beste svarene fant jeg gjennom den konseptuelle varianten av oversettelseshypotesen og hypotesen om forenkling. Det er den konseptuelle og normative forståelsen av hver enkelt referent som hovedsakelig styrer genus på lånorda. Både substantiv som refererer til biologisk kjønn, og substantiv som har konseptuelt bestemt kjønn, får ofte genus ut i fra hva objektet assosieres med, og hvordan språkbrukeren kategoriserer verden.

I tillegg ser en at det i amerikanorsk foregår en overgeneralisering av det maskuline default-genuset, noe som påvirker både det feminine genuset og nøytrumsgenuset. Forenklingen, i tillegg til en allerede uttalt slitasje i språket, kan føre til at genussystemet i amerikanorsk på sikt vil bryte sammen og forsvinne.

6. Litteraturliste

- Adger, D. (2003). *Core Syntax. A Minimalist Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Beito, O. T. (1954). *Genusskifte i nynorsk*. 1. bind. Oslo: Det Norske Videnskaps-Akademi.
- Bernstein, J. B. (2001). The DP Hypothesis: Identifying Clausal Properties in the Nominal Domain. I M. Baltin & C. Collins (Red.), *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. (536 – 651). Oxford, UK: Blackwell Publishers Ltd.
doi: 10.1002/9780470756416.ch17.
- Cardona, M. D., Didriksen, A. A., & Gjesdal, A. M. (2014). Korpusbasert undervisning i fremmedspråkene. La elevens nysgjerrighet sette dagsorden. *Acta Didactica Norge*, 8(2), 1-26.
- Corbett, G. G. (1991). *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eide, K. M., & Åfarli, T. A. (2003). *Norsk generativ syntaks*. Oslo: Novus Forlag.
- Eide, K. M. (2015). Innledning. I K. M. Eide (Red.), *Norsk andrespråkssyntaks*. (1. utg., s. 13 – 17). Oslo: Novus Forlag.
- Faarlund, J. T, Lie, S. & Vannebo, K. I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Grimstad, M. B., Lohndahl, T., Riksem, B. R., & Åfarli, T. A. (2016). Language mixing within verbs and nouns in American Norwegian. Ms, NTNU.
- Haugen, E. (1953). *The Norwegian Language in America – Vol. 1 og 2*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hjelde, A. (2012). ”Folkan mine, dæm bære snakka norsk” – norsk i Wisconsin frå 1940-talet og fram til i dag. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 30, 47-65.
- Hjelde, A. (1996). The gender of English nouns used in American Norwegian. I P. S. Ureland & I. Clarkson (Red.), *Language contact across the North Atlantic*. (297 – 312). Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Jin, F., & Eide, K. M. (2015). Tilegnelse av nominale kategorier. I K. M. Eide (Red.), *Norsk andrespråkssyntaks*. (1. utg., s. 287 – 323). Oslo: Novus Forlag.
- Johannessen, J. B., & Salmons, J. (2012). Innledning. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 30, 139-148.
- Johannessen, J. B. (2015). ”The Corpus of American Norwegian Speech (CANS). I B. Megyesi (Red.), *Proceedings of the 20th Nordic Conference of Computational Linguistics, NODALIDA 2015*, May 11-13, 2015, Vilnius, Lithuania. NEALT Proceedings Series 23.

- Julien, M. (2005). *Nominal Phrases from a Scandinavian Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Kristoffersen, K. E. (2005). Språkendring. I K. E. Kristoffersen, H. G. Simonsen og A. Sveen (Red.), *Språk – En grunnbok* (s. 424 – 461). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lohndahl, T., & Westergaard, M. (2016). Grammatical Gender in American Norwegian Heritage Language: Stability or Attrition? *Frontiers in Psychology*, 7, 1-15. doi: 10.3389/fpsyg.2016.00344.
- Lovoll, O. S. (1997). *Det løfterike landet : en norskamerikansk historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Magnus, M. (2001). What's in a word? Studies in Phonosemantics. Doktoravhandling, NTNU.
- Mæhlum, B., & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet – Innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Norsk Biografisk Leksikon (udatert). *Einar Haugen*. Hentet 05.05.16, fra https://nbl.snl.no/Einar_Haugen.
- Nygård, M., & Åfarli, T. A. (2013). Genus i amerikanorsk og strukturen til genustilordning. Ms, NTNU.
- Nygård, M., & Åfarli, T. A. (2015). On the Structure of Gender Assignment. *Indian Linguistics*, 76(1-2), 67-76.
- Picallo, M. C. (2008). Gender and Number in Romance. *Lingue e linguaggio*, VII, 47-66.
- Radford, A. (2004). *Minimalist Syntax – Exploring the Structure of English*. Cambridge: Cambridge University press.
- Riksem, B. R. (2015). Language mixing in American Norwegian Noun Phrase. Ms, NTNU.
- Ritter, E. (1993). Where's Gender? *Linguistic Inquiry*, 24, 795-803.
- Rodina, Y., & Westergaard, M. (2015). Grammatical gender in Norwegian: Language acquisition and language change. *J. Germ. Linguist.* 27.2, 145-187. doi: 10.1017/S1470542714000245.
- SSB (Statistisk Sentralbyrå). (2016). *Nøkkeltall for innvandring og innvandrere*. Hentet 07.05.2016, fra <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/nokkeltall>.
- Steinmetz, D. (1985). Gender in German and Icelandic: Inanimate Nouns. I J. T. Faarlund (Red.), *Germanic Linguistics. Papers from a symposium at the University of Chicago*. Bloomington, IN: Indiana University Linguistic Club, 10-28.
- Torp, A., & Vikør, L. S. (2014). *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Trosterud, T. (2001). Genustilordning i norsk er regelstyrt. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 19, 29-58.
- Aasen, I. (1965) [1848]. *Norsk Grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Åfarli, T. A. (2012). Hybride verbformer i amerikanorsk og analyse av tempus. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 30, 381 – 398.

Sammendrag

I denne oppgaven undersøker jeg hvordan engelske substantiv som lånes inn i amerikanorsk, får norsk genus. Teoretisk følger jeg den generative grammatikken.

Norsk er et genuspråk, med tre genuskategorier, henholdsvis maskulinum, femininum og nøytrum, mens engelsk er et språk som ikke har genustrekket. Når engelske substantiv lånes inn i en norsk struktur, må disse substantiva nødvendigvis få genus. Jeg har i oppgaven framstilt flere hypoteser for hvordan lånordene får genus.

Gjennom lånord og varianter av disse hentet fra Haugens verk *The Norwegian Language in America* (1953) og det nettbaserte korpuset *The Corpus of American Norwegian Speech* (CANS), har jeg undersøkt om genustilordninga er tilfeldig, om den er styrt av et default-genus, eller om genustilordninga skjer på basis av oversettelse fra norsk. I tillegg har jeg sett nærmere på forenkling i språket i amerikanorsk. Dette kommer tydeligst tilsyne i overgeneralisering av det maskuline genuset.

Det viser seg å være en konseptuell forståelse av oversettelseshypotesen som er det mest relevante og aktuelle svaret på hvordan engelske lånord blir tilegnet norsk genus i amerikanorsk. Substantiv som refererer til biologisk kjønn, og substantiv som refererer til konseptuelt bestemt kjønn, får ofte genus ut i fra hva objektet assosieres med.

Masteroppgavens relevans for virket som lektor

Som jeg nevnte innledningsvis, er en stor del av Norges befolkning innvandrere. Faktisk har Norge innvandrere fra 223 land (SSB, 2016), noe som kan gjøre språksituasjonen kompleks. Som norsklektor i den norske skolen, er det helt sikkert at en vil møte elever med ulike språkbakgrunn. Noen vil trenge grunnleggende norskopplæring, mens andre vil ha behov for ekstra språkstøtte i undervisningen. Da blir det avgjørende å ha metakompetanse innen språkblanding, språktilegnelse og grammatikk.

Selv om oppgavens tematikk (genus og språkblanding) er snevert undersøkt, vil prinsippene for genustilegnelse ha overføringsverdi til andre språk. Som en ser har norsk et relativt komplekst bøyingsystem for nominalfraser. Gjennom kunnskap om hvordan ei nominalfrase er bygd opp, og hvordan de ulike projeksjonene i ei nominalfrase styrer for eksempel morfologi og kongruens (samsvarsbøyning), øker en bevisstheten rundt hvordan språkstrukturer henger sammen. En hører ofte at ”noen snakker feil norsk” eller ”han/hun har ikke lært seg norsk”, og det viser seg at ”kongruenstrekk generelt er et område der voksne andrespråksinnlærere ofte har vedvarende problemer” (Jin & Eide, 2015: 287). Men med denne bakgrunnen kan en i stor grad møte disse såkalte feila med forståelse, og forklare dem som en naturlig konsekvens av språkblanding. Slik kunnskap vil bli viktig i språkopplæringen i norsk. Språkforståelse får en ved å snakke om språk – dermed blir denne metakompetansen avgjørende, både for lærere og elever.